

WEEKLY PLANNER

פרשת השבוע **נצבים** דף השבוע **מועד קטן כ"א**

פרנס השבוע

Dedications available, email R' Zacharia Adler - info@dafaweek.org

ג לימוד וחזרה (ד' פעמים) וחזרת מסכת תענית	ב אליבא דהלכתא	א עם מראי מקומות	Follow any track פרנס היום ← ↓
☐ דף כ"א עמוד א'	☐ דף כ"א עמוד א' עם רש"י	☐ דף כ"א עמוד א' עם רש"י ותוס'	יום ראשון
☐ דף כ"א עמוד ב'	☐ דף כ"א עמוד ב' עם רש"י <u>בענין טבילה בימי אבילות</u> ע' רא"ש (פ"ג אות לז') #1 שו"ע (יו"ד שפב' ה') #2 ט"ז (יו"ד שפב' ב') #3 ש"ך (יו"ד שפב' ג') #4 ערוך השולחן (יו"ד שפב' ה') #5 כל בו אבילות (עמו' 295 אות נ') #6	☐ חזרה דף כ"א עמוד א' <u>בענין הדין של כפיית המטה</u> ע' תד"ה אלו (מו"ק כא. ריש דבריו) ע"ש ריטב"א (מו"ק כא.) #1 רמב"ם (הל' אבל' ד' ט') #2 ראב"ד (הל' אבל' ט') #3 רמב"ם (הל' אבל פ"ה הל' יח') #4 חידושי מרן הגרי"ז (הל' אבל פ"ד ה"ט) #5	יום שני לע"נ
☐ חזרה א' דף כ"א עמוד א'	☐ <u>בענין לעשות מלאכה באבילות</u> ע' תד"ה מכאן (כא:) ע"ש מרדכי (מו"ק תתסז) #7 מאירי (מו"ק כא:) #8 שו"ע (יו"ד שפ' ב') #9 חידושי רע"ק (יו"ד שפ') #10 ערוה"ש (יו"ד שפ' ה'ו') #11	☐ דף כ"א עמוד ב' עם רש"י ותוס' <u>בענין הדין של לימוד התורה</u> <u>באבל ואם הוא רשות או חובה</u> ע' תד"ה אסור (מו"ק כא.) ע"ש מנחת שלמה (מו"ק כא.) #6 הג"ה 135 (מנחת שלמה מו"ק כא.) #7 רא"ש (פ"ג לז') #8 שלט"ג (יג. מדפי הרי"ף ה'ו') #9 ריטב"א (מו"ק כא.) #10	יום שלישי
☐ חזרה א' דף כ"א עמוד ב'	☐ <u>בענין בעל ברית בת"ב הנדחה</u> ע' הגה"א (פ"ג סימן לז') #12 הערה יב (פ"ג סימן לז') #13 שו"ע (או"ח תקנט' ט') #14 מג"א (תקנט' יג') #15	☐ חזרה דף כ"א עמוד ב' <u>בהמשך הענין</u> ע' הערה 703 (ריטב"א מו"ק כא.) #11 מאירי (מו"ק כא.) #12 מנחת שלמה (מו"ק כא.) #13 הערות הגריש"א (מו"ק כא.) #14	יום רביעי
☐ חזרה ב' דף כ"א עמוד א'	☐ <u>בהמשך הענין</u> ע' ערך לחם (תקנט' שם) #16 שערי תשובה (תקנט' יד') #17 משנ"ב (תקנט' ס"ק לח') #18 משנ"ב דרשו (תקנט' 44-46) #19	☐ <u>בענין לבא לביה"כ בת"ב</u> ע' תד"ה מכאן (כא:) ע"ש רא"ש (פ"ג ס"ס לז') #15 הגה"א (פ"ג ס"ס לז') #16 ק"נ (פ"ג אות ט') #17 מאירי (מו"ק כא:) #18 מנחת שלמה (מו"ק כא:) #19	יום חמישי
☐ חזרה ב' דף כ"א עמוד ב'	☐ <u>בענין אבל לנחם או להלוות בימי שבעה</u> ע' מרדכי (מו"ק תתקכא) #20 שו"ע (שצג' א'ב') #21 שירי ברכה (ב' ענינים) #22 ערוה"ש (שצג' א'ז') #23	☐ <u>בענין אם יש רשות או חובה לנחם אבל אם לא נחם בתוך שבעה</u> ע' נמו"י (יג. מדפי מרי"ף) #20 מאירי (מו"ק כא:) #21 הערות הגריש"א (מו"ק כא:) #22 אוצר מפרשי התלמוד (סוכה מא:) #23	יום ששי
☐ חזרה ג' דף כ"א מועדקטן ☐ חזרה דף כ"א מגילה	☐ חזרה דף כ"א מועד קטן ☐ חזרה דף כ"א מגילה	☐ חזרה דף כ"א מועד קטן ☐ חזרה דף כ"א מגילה	שבת
☐ חזרה דפים י"ד-כ' מועד קטן ☐ שיעורי עיון על הדף ☐ בחינה על הדף			הוספות

THE LEARNING OF MASECHES MOED KATAN HAS BEEN DEDICATED BY THE TALANSKY FAMILY

מו"ק כא.-כא:- עניני עיון

דף השבוע

נסדר ע"י אשר יעקב מילמן

יום שני- בענין הדין של כפיית המטה

מראה מקומות: תד"ה אלו (מו"ק כא. ריש דבריו) ע"ש, ריטב"א (מו"ק כא.) #1, רמב"ם (הל' אבל ד' ט') #2, ראב"ד (הל' אבל ט') #3, רמב"ם (הל' אבל פ"ה הל' יח') #4, חידושי מרן הגרי"ז (הל' אבל פ"ד ה"ט) #5.

תוכן הסוגיא: יש מח' בין הרמב"ם ושאר ראשונים אם יש חיוב לישב על המטה הכפוייה או רק צריך לכפות. וע' הגרי"ז מה שמאריך בסתירת הרמב"ם אם יש חיוב כפיה כל ז' או רק יום א' ועוד בענין השני דינים של כפיית המטה.

יום שלישי ויום רביעי- בענין הדין של לימוד התורה באבל ואם הוא רשות או חובה

מראה מקומות: תד"ה אסור (מו"ק כא.) ע"ש, מנחת שלמה (מו"ק כא.) #6, הג"ה 135 (מנחת שלמה מו"ק כא.) #7, רא"ש (פ"ג לז') #8, שלט"ג (יג. מדפי הרי"ף ה'ו') #9, ריטב"א (מו"ק כא.) #10, הערה 703 (ריטב"א מו"ק כא.) #11, מאירי (מו"ק כא.) #12, מנחת שלמה (מו"ק כא.) #13, הערות הגריש"א (מו"ק כא.) #14.

תוכן הסוגיא: יש מח' ראשונים אם מותר ללמד תורה בימי אבלות ואיזה סוגי לימוד מותרים. ועוד יש מח' ראשונים, הובא בשלט"ג, אם האיסור כל ז' או רק יום א'. וע' הריטב"א שמתיר לימוד ההלכות רק כדי לידע מה לעשות. וע' המאירי שמחייב ללמד דברי תשובה. וע"ע בהמנחת שלמה וההערות של הגריש"א שמאריכים אם יש לאבל רשות או חובה ללמד תורה בימי אבלות.

יום חמישי- בענין לבא לביה"כ בת"ב

מראה מקומות: תד"ה מכאן (כא:) ע"ש, רא"ש (פ"ג ס"ס לז') #15, הגה"א (פ"ג ס"ס לז') #16, ק"נ (פ"ג אות ט') #17, מאירי (מו"ק כא:) #18, מנחת שלמה (מו"ק כא:) #19.

תוכן הסוגיא: תוס' והרא"ש מתירים לילך לביה"כ בת"ב והק"נ מסביר שכוונתם הוא דין שלנו כאבלים לאחר ג' ימים. אכן עיין בהמאירי שהסביר מטעם אחר שדין בית הכנסת בת"ב דינו כבית אבל. וע' מה שהקשה המנח"ש על דברי הק"נ.

יום ששי- בענין אם יש רשות או חובה לנחם אבל אם לא ניחם בתוך שבעה

מראה מקומות: נמו"י (יג. מדפי מרי"ף) #20, מאירי (מו"ק כא:) #21, הערות הגריש"א (מו"ק כא:) #22, אוצר מפרשי התלמוד (סוכה מא:) #23.

תוכן הסוגיא: יש מח' ראשונים בין המאירי והנמו"י אם יש רשות או חובה לנחם אבל אחר שבעה אם לא ניחמו בתוך שבעה. וע' בההערות מה שמאריך בענין זה ומה שמוכיח עפ"י הגמ' סוכה מא: ומה שמובא באומפ"ה בשם ר' שרירא גאון.

ולא כפה מטתו כלל, דא"כ האיך לא קיים דוד כפיית המטה, ועוד היכי מייתי לה לראיה דעביד מילתא יתירא, אדרבה מילתא בצירתא הוא דעבד⁶⁸⁴, אלא ודאי כדאמרן, ובירושלמי⁶⁸⁵ אמרו על בריתא זו במקום דברי ר' יוחנן מפני שאמר איני כופה את מטתי אבל אם אמר כופה אני את מטתי שומעין לו, כלו' שומעין לו לישן על גבי כר או על גבי ספסל, ואין צריך לומר על גבי קרקע, דההוא מילתא יתירא היא, וכן פוסק ר"י ז"ל והרמב"ן ז"ל⁶⁸⁶. ולא נהגו העולם בכפיית המטה, ויש אומרי⁶⁸⁷ לפי שרוב ישראלים דרין בין הגויים ואומרי שהן עושין מכשפות, וכן גר' בירושלמי שאומר שם המתארח בפונדק פטור מכפיית המטה דילמא אמרי חרש הוא, ובפירושי⁶⁸⁸ אמרו לפי שהמטות עתה נקליטתיהן יוצאין וגבוהין אחר כפייה ואיגו נראה כפייה, ואין טעם בזה לשבח אלא שכבר נהגו.

אלו דברים שאבל אפור בהם. ותנא ושייר⁶⁸⁹, והתם במס' שמחות⁶⁹⁰ תגנוהו לכולהו.

ואסור לקרות בתורה וכו'. ותניא גבי ט' באב⁶⁹¹ כי האי גונא, והוסיף עליו היתר לקרות באיוב וקנות ודברים הרעים שבירמיה, אבל לא קתני התם בשרבים צריכין לו, ומספקא להו לרבנן ז"ל, אם יש לתת את האמור של זה בזה, שהרי יש דברים דתשעה באב חמור טפי, כגון רחיצה בצונן דאסור התם⁶⁹² אפי' ידו, ובאבל מותר, וכן חומר באבל מט' באב עטיפה וכפיית המטה ויציאיה מפתח ביתו, ופוסק רבי' יצחק ז"ל⁶⁹³

דמשמ' לן⁶⁷³ דצריך, לעכב קאמר, ויש הא כיוצא בו בתלמוד⁶⁷⁴, וכן נראה דעת הגאונים ז"ל, שכתבו בפסקיהן⁶⁷⁵ שומרי דברים הללו בעמידה, וכדאמרי התם⁶⁷⁶ אמ' לה בתי עמוד כלו' לחליצה, ויש אומרי⁶⁷⁷ דבחליצה אפי' לכתחלה יכולה להיות מיושב והיינו דפרכי' ממתניתא לאמימר התם, אבל באמירת דברים כדי שישמעו יפה בעי' מעומד לכתחלה, וכן ברקיקה כדי שיהא ניכר יפה, וכן גר' דעת הרמב"ם ז"ל⁶⁷⁸ ולדבריו בריתא דהכא משום קריאה ורקיקה נצרכה דכתי' בהו ועמד, וקתני תנא דרך כלל על כל החליצה ופרטיה שאפי' היו כלם ביושב, ואפי' קריאה דכתיב בה ועמד כשירה בדיעבד מיהת. ורבוואתא דמתניתא כולה משום קריאה הוא, ומינה הוא דפרכי' הכא ונכוז הוא. ורדורחא⁶⁷⁹ רחרנו וזמר

1. ריטב"א (מו"ק כא.)

וא"ר יוחנן שלא קיים כפיית המטה. כי אע"פ ששכב בארץ לא קיים מצות כפייה, כיון שלא כפה אותה, והיינו קושיין הכא, דעל כרחין אי אפשר שלא קיים דוד כפיית המטה, אלא ודאי אע"פ שכפה מטתו שכב בארץ, והיינו מילתא יתירא בידו הא שיכפה מטתו וישכב עליה⁶⁸⁰, ופרקי' מאי ארצה כעין ארצה ועל מטה כפוייה שכב ולא עבד מילתא יתירא⁶⁸¹, ומן התימה על הר"מ במז"ל⁶⁸² שכתב שאיגו יוצא ידי חובה אלא א"כ ישן על מטה כפוייה ואע"פ שכפה מטתו⁶⁸³, דאדרבה הכא משמע להדיא דמאן דעביד הכי מילתא יתירא הוא דעבד. וליכא למימר דמעיקרא משמע לן כי דוד ישב על גבי קרקע

שם. 684 ר'א' מש"כ רמב"ן שם ולח"מ אבל פ"ד ה"ט בביאור סוגית הגמרא לדעת הרמב"ם הנ"ל. 685 בפיר' ה"ה ע"ש בשינוי. ובדברי רבנו, על ברייתא זו במקום דברי' כנראה דנפל ט"ס. 686 שם. 687 כ"ה בתוד"ה אלו דברים רא"ש סי' עח תוס' לקמ' כז, א ופי' לאחד הקדמונים שם ועוד. 688 [לא ידעתי למי כיון רבנו], וכ"כ בתו' שם ורא"ש שם בשם ריצב"א. 689 וכ"כ בשיטה, אבל ע"י בתו' שם דכתבו טעם למה לא חשיב לכולהו וכע"ז במאירי והמכתם. 690 פ"ו. 691 תענית ל, א. 692 יג, ב וביותר מפורש פסחים גז, ב. 693 ע"י בתוד"ה ואסור, דכתבו בתשובת רבינו יצחק זקני כתב כי רבינו יעקב היה אוסר בימי אבלו באיוב וקנות וכו'. ובימי זקנותו חזר והתיר, וכ"כ בסמ"ג עשין דרבנן מצוה ב ורבי' יצחק מתיר לקרות בקינות ובדברים הרעים שבירמיה כמו בט' באב, וכ"כ הרמב"ן

673 צ"ל: ליה. 674 ברכות טו, ב. 675 ע"י רשב"א יבמות שם. 676 יבמות קו, א. 677 ע"י רשב"א ומאירי שם קג, א. 678 יבום פ"ד ה"ו-ז. 679 יבמות שם ד"ה אמר אמימר. 680 צ"ל: ארצה. 681 וכ"כ תוד"ה דאי לא המכתם רמב"ן בתוה"א ענין האבלות ד"ה בכפיית המטה בשם: פירשו הראשונים וברא"ש לקמ' סי' עח, וכ"ה בנמוקי' לקמ' כז, א בשם הראב"ד וכ"כ הראב"ד בהשגות אבל פ"ד ה"ט ע"ש ריב"ב ר"י מלוניל מאירי בשם גדולי המפרשים ופי' לאחד הקדמונים שם. 682 אבל פ"ה הי"ח, וע"ע רמב"ם שם פ"ד ה"ט. 683 וכ"כ הרמב"ן שם בשם ויש מפרש המכתם בשם אית דמפרשי וריב"ג הל' אבל עמ' מו (והובא בשמו בהמכתם הג"ל) ופי' מס' משקין, וכ"ה לקמן כז, א בראשונים ר"י מלוניל בשם ויש אומרים חדהר"ן בשם וי"מ מאירי ונמוקי', וע"י פי' לאחד הקדמונים

רב

כסף משנה

שופטים הלכות אבל פ"ד ה

רדב"י

שנוי נוסחאות
ה"ה שלא פירש
לפי שט"ם

וק פסקו ה"ף והל"ט : נקבר המת הרי זה מותר לאכול
בשר ולשתות יין מעט. כפ"ק לכתובות (ס):
ד"ח אין משהין את המת וכו' עד אלא לכבוד אביו. כפרק
אלו מגלחין (כג): ומ"ט וכל המליץ את מתו וכו' משנה
כפרק עגמל הדין (טו):

עלמנו אין שומעין לו מפני כבודו של מת ואם אחרים מנדיין לפניו
יענה אמן הכי איתא בירושלמי (ברכות פ"ג ה"א ומ"ק פ"ג ה"ה):
המת וכו'. לאו דוקא נקבר אלא אם מיקטו לו כל זרעיו ומסר
לכתפיים שדרסם להוליכו מותרין לאכול בשר ולשתות יין, והכי א
בירושלמי (סג) נמסר לרצים אכל
ושותה יין, ומסר לכתפיים
כמסר לרצים. ולא ידעמי
השמיט רבינו כל זה:

סקודות וצינונים

נקבר המת וכו' ש"ט פ"י
שם פ"ט
בהגמ"י [1] נמסר לרצים
פ"י ש"ט פ"י שם פ"ג
בכספים (פ"ה) כפ"ק
דכתובות ה"ה אכלת
בשר לא נמלא סם (ש"ט)
נמסר פ"י שם פ"ק (י"א)
ועי' בהגמ"י:
ה"ה"ה סמ"ג פ"ט דף
רמז כ"ג ש"ט פ"י שם
פ"ג:

רזי אגיתא כחז רבינו נהלכות מטער
שני פרק שלישי (ה"ו):
ט האבל ביום ראשון בלבד
אסור להניח תפלין. כפרק אלו
מגלחין (כג). פלוגתא דר' אליעזר ור'
יהושע וידוע (פ"י נ"ה ז): דהלכה כרבי
יהושע : ומ"ט ולאכול משלו כסוף
מ"ק (ס): וכחז הר"ש (פ"י פ"ט)
פירוש יוס ראשון סעודה ראשונה.
וכ"כ הגהות נט"ס סמ"ג. והתוס' (כ)
ס: כחז דכל יום ראשון אסור לאכול
משלו אפילו אוכל שני פעמים ביום
אחד : ומ"ט וחייב לישון
מטה כפורה כפרק אלו מגלחין
אמרין דאכל חייב ככפית המטה,
ומניח (כג). ע"י ר"מ, ונדף (ס). היה *ישן
על גבי כסא על גבי קרקע לא ילא ידי
חובתו וא"ר יוחנן שלא קיים כפית
המטה. ומשמע לרבינו דברייתא
כשכפה מטתו וכל לישן ע"ג קרקע
היא וא"ר יוחנן שלא קיים כפית
המטה כיון שאינו שוכב עליה. ומ"מ
איני יודע מנין לו לחלק בין יוס ראשון
לשאר ימים. והראב"ד כחז על מ"ט
רבינו ומייב לישב על מטה כפורה לא
ראיתי שורש לזה. וכבר כתבתי טעם
רבינו : ומנין שהוא אסור ביום
ראשון להניח תפלין שהרי נא'
ליחזקאל וכו' עד סוף הפרק. כפרק
אלו מגלחין (טו. ס):

[ו] נקבר המת הרי זה מותר לאכול [ו] בשר
ולשתות יין מעט כדי לשרות אכילה שבמעיו
אבל לא לרווח : ז אין משהין את המת אלא
מדחין מטתו מיד, וכל המדחה מטתו הרי זה
משובח, ועל אביו ועל אמו הרי זה מגונה
ח היה ערב שבת או ערב יום טוב או
שהיו גשמים מזולפין על המטה מותר, שלא
מיהר אלא לכבוד אביו ואמו. וכל המליץ
את מתו שורר בלע משיחה אלא אם כן הלינו
2. רמב"ם (הל' אבל' ד' ט')

ד"ח אין משהין את המת
כפרק אלו מגלחין (כג). על
הממס כולם מדחה מטתו ה"ו מש
על אביו ועל אמו ה"ו מגונה
ערב שבת וכו' : וכל המליץ
מתו וכו'. פרק עגמל הדין
כמשנה ולא זו בלבד אלא כל המליץ
מתו עובר בל"ח ואמרין עלה
א"ר יוחנן משום רשב"י מנין ל
את מתו שעובר בל"ח ת"ל כ' ק
תקברו. תקברו רביא הוא לל

הראשון בלבד אסור להניח תפלין

משלו, וחייב לישב על
מטה כפורה. ובשאר ימי
האבל מותר לו לאכול
משלו ולישב על גבי מפך

3. ראב"ד (הל' אבל' ט')

חייב, וזהו שנת מנה תוהו
הלארין. (נמשו הרדב"י פ"י של
שכחל ממס י"א לאו וכן מ"ט):

או קרקע, ומניח תפלין : ומניין שהוא אסור
בראשון להניח תפלין. שהרי נאמר ביחזקאל
פארך חבוש עליך, מכלל שכל העם אסורין.
ונאמר לו ולחם אנשים לא תאכל, מכלל שכל
העם אוכלין משל אחרים ביום ראשון ואסורין
לאכול משל עצמן :

ט האבל ביום ראשון בלבד
פרק אלו מגלחין (כג). פלוגת
דחנאי ופסק כ"י יהושע דאמר נט
ושני בכלל מותר להניח תפלין אם
רב עינא מ"ט דר' יהושע דאמר ק
ואחריתה כיום מר ואמרין דהנ
כ"י יהושע בהנחה. אמר רב (ס): א
אסור לאכול יום ראשון משלו מדא
ליה רממנא ליחזקאל ולחם אנשים
תאכל. וי"מ [מונא נטמא] סעוד
ראשונה. ואם לזה נמכוון הראב"י
שכחז לא ידעמי לזה שרש ע"ג, אין
השגה כלל שהרי אמר רב יוס ראשון
ומשמע כל הסעודות שאוכל ביום
ראשון וכן פירשו התוס' והרי י' ל
שרש, דלע"ג ד"מ סעודה הראשונה
ל"ק דרבינו לישנא דרב נקט. ומל"ט

פרק חמישי

א אלו דברים שהאבל אסור בהן ביום
הראשון מן התורה ובשאר שבעת
ימי האבל מדבריהם. [6] אסור לספור, ולכבס,

ולרחוץ, ולסוך, ולשמש מטתו, ולנעול את הסנדל, ולעשות מלאכה,
ולקרוע דברי תורה, ולזקוף את המטה, ולפרוע את ראשו, ולשאל שלום. הכל אחד עשר דבר :

פ"ה א אלו דברים שהאבל אסור

בהם ביום ראשון מה"ת.
לטעמיה אזיל כחז כפ"א (ה"ה)
שאבילות יוס ראשון מן התורה :
ומ"ט אסור לספור ולכבס וכו' הכל
אחד עשר דבר מתנאל והולך :

* ע"י פ"י הגהות לעור פ"י שם אות 6, ג, ד.

לחם משנה

לכתלה ושם כחז גלגון שלילה דהיינו אין שומין צניח אכל יתר על
פ"ה כלומר דדדיעבד מהאי ועדיין ז"ע :
ח וכל המליץ את מתו עובר בל"ח וכו'. כפרק עגמל הדין (טו):
א"ר יוחנן משום רשב"י מנין למליץ את מתו שעובר עליו בלא משנה
ת"ל כי קבור תקברו ופרש"י ו"ל מנייניא דריש כל הממס. וקשה כיון
דכל הממס הו' בלא משנה מנייניא דתקברו א"ר הו' גם כן כמשה

אכל קשה דכאן נראה דהוא כפירוש הרמב"ן ו"ל כדי לשרות אכילה
שבמעיו והיינו נחון הסעודה. ואולי רבינו ספקי מספקא ליה בפירוש
הברייתא ולכן כחז דלכתלה יעשה כפירוש (רש"י) [הרמב"ן] ו"ל דלא
יש' אלא [לשרות ולא] לרווח אכל דדיעבד אם שחה עשרה טוסות לית לן
נה דלולי פירוש הברייתא (כהרמב"ן) [כרש"י] ו"ל דיושנה הוי עשרה
טוסות אכל יומר מעשרה לכולי עלמא לא ולכן כחז כאן גלגון מותר

כסף משנה

שופטים הלכות אבל פ"ה

רדב"ז

וכלה הזמן קודם האזילות לא יעשו בתחלה אבל אם היו מוכתרים או מושכרים אלל אחרים מעיקרא ואירע אבל לבעליהן בתוך זמן השכירות הרי אלו יעשו. וכן הם דברי רבינו שלא החיר אלל במחכרין או מושכרין מקודם לזמן קצוב כלומר ואירע האבל בתוך הזמן. וכחז עוד הרא"ש והא דאמרי ארסיין וחקירין וקבלנין הרי אלו עושין דמשמע לתחלה ובחמור ובגמל ובספינה אסור פירש הראב"ד הטעם משם דארעא לאריסותא קיימא ומנהג האריסות ידוע הוא במקום וכיון שזה היה אריס מקודם לכן מסתמא לא מסלק ליה והוי ליה כמי שהיתה מושכרת אללו מעיקרא משא"כ בחמור וגמל וספינה שדך בני אדם להחליפו מזה לזה וכל המריצה שכרו קודם והזמנים כמו קן מתחלפין עליהם פעמים נשכרים חול ופעמים ביוקר ומשום הכי אסור לתחלה עכ"ל: כתב הטור (ס) כשם הרמב"ן (פה"א דין מלאכה ד"ה מ"ק) אם היה החמור והספינה ביד אחרים לתחלה לשליש ולרביע שרי כמו נהיו מושכרים ויש אוקרים שלא החירו אריסות אלל בקרקע ללאריסותא קיימא אבל כלים ובהמה לא משום דלעולם נקראים על שם הבעלים עכ"ל. וסיים זה הרמב"ן בפה"א (ס) שיש לדברי האוקרים פנים ממה שאמרו בפ"ק דע"ז (כ"א:) אריסותא למרחץ לא עבדי אינשי:

יב שכיר יום אפילו בעיר אחרת לא יעשה. (ס) (כ"א:) צרייתא. מינעיה אם השכיר הוא אבל אלל אפילו אם הוא שכיר של א לא יעשה משום דהוי כעבדו לאותו יום ואפילו בעיר אחרת דכל עבד קרקע הוי פרהסיא. והכי משמע ממה שכתב בסמוך:

יג האבל שהיתה מלאכת אחר בידו וכו'. שם צרייתא. ואיין כחלוש כגון צגד לארוג: הויין מלאכתו ביד אחרים וכו'. גם זה שם צרייתא. ומדמתלק בין ביתו לבין אחר משמע דאיירי בתלוש כדכתיבא והשמטי רבינו ענין אם הוא קבלניו קרקע כגון בנין בית או מרישת שדי וכיוצא בו אם הוא תוך החתום או תוך לתחום (ס) (י). ונראה דרשה ענין שהשמטי דבשלמא גבי שנת ויום ענין שייך לתלק בין תוך החתום לתוך לתחום אבל גבי אבל לא שייך לתלק כיון דאזלי אינשי בכל דוכתא הילכך אפילו תוך לתחום אסור דאמרי אינשי דשכר אותם לעשות מלאכתו גיב אכלו ובשפחות וימים טובים שנת בימי אכלו מותר, כך כפס הרמב"ן ו"ל (פה"א דין מלאכה ד"ה אהר) ולא הו"ך רבינו לכאז זה דמלכותא דצרייתא משמע מדקתני (כ"א:) צרייתא אחר עושין, וטעמא מאי משום דהי צעקא אבל עבודת קרקע הוי פרהסיא ואסור אפילו תוך לתחום כיון דאיכא אינשי דאזלי התם:

ואם היו מוכרין או מושכרין מקודם לזמן קצוב הרי אלו יעשו [י] יב שכיר יום אפילו בעיר [כ] אחרת לא יעשה לו [ג]: יג האבל שהיתה מלאכת אחרים בידו, בין בקבלנות בין שאינה בקבלנות לא יעשה. היתה מלאכתו ביד אחרים, בביתו לא יעשו בבית אחרים עושין יך היה לו דין עם אדם אינו תובע אותו כל שבעת ימי האבילות. ואם היה דבר אבד עושה שליח. כזה הורו הגאונים: טו מניין שהאבל אסור בדברי תורה, שהרי נאמר ליחזקאל האנק דום טז אסור לקרות [מ] בתורה ובנביאים ובכתובים ולשנות במשנה ובמדרש ובהלכות ובהגדות. ואם היו [ג] רבים צריכין לו מותר ובלבד שלא יעמיד תורגמן אלא ילחוש לאתר בצדו וזה שבצדו אומר לתורגמן והתורגמן משמיע לרבים: יז ומניין שאין האבל יושב על המט

4a. רמב"ם (הל' אבל פ"ה הל' יח') וישכב ארצה יח וחייב [ס] לכפות את המטה כל שבעה. ולא מטתו בלבד הוא כופה, אלא כל המטות שיש לו בתוך ביתו הוא כופה,

יב שכיר יום אפילו בעיר אחרת וכו'. שם (כ"א:) צרייתא: יג האבל שהיתה מלאכת אחרים בידו בין בקבלנות בין שלא בקבלנות לא יעשה. שם צרייתא: היתה מלאכתו ביד אחרים וכו'. שם צרייתא. ודוקא שנתן להם המלאכה קודם ימי אכלו. ולישנא דהיתה מלאכתו הכי משמע:

יד היה לו דין עם אדם וכו'. גם הרמב"ן (ס) והרא"ש (פ"ד) והטור (ס) כתבו שכן הורו הגאונים:

טו מנין שהאבל אסור בד"ת טז אסור לקרות בתורה וכו' עד והתורגמן משמיע לרבים. צרייתא פ' אלול מגלחין (כ"א):

יד היה לו דין עם אדם וכו'. שם (כ"א:) צרייתא. ומכאן למדו (ס) צבור סי' שפד) שאם היה הכהן אכל ואין שם כהן אחר לא יקרא בתורה אלל יקרא ישראל במקומו שאין כאן דרכי שלום. ולענין לקרות האבל נאויב ונקינות ובדברים הרעים צרייתא איכא פלוגתא. והנה דעת המחזיקין [פהגמ"ן] וע"י קריאה זו לא ישכח את אכלו ולא יהי שמת ולא יהיה יושב ובטל:

יח וחייב לכפות המטה כל שבעה. כלומר אע"פ שאינו חייב לישב על המטה כפוייה אלל יום ראשון כמו שכתב בספ"ד מ"מ חייב להיות המטה כפוייה כל שבעה: ולא אמתו רלרד דעו רוחא וכו' דריוחא תרה אלול חולתיו (כ"א):

יד היה לו דין עם אדם וכו'. שם (כ"א:) צרייתא. ומכאן למדו (ס) צבור סי' שפד) שאם היה הכהן אכל ואין שם כהן אחר לא יקרא בתורה אלל יקרא ישראל במקומו שאין כאן דרכי שלום. ולענין לקרות האבל נאויב ונקינות ובדברים הרעים צרייתא איכא פלוגתא. והנה דעת המחזיקין [פהגמ"ן] וע"י קריאה זו לא ישכח את אכלו ולא יהי שמת ולא יהיה יושב ובטל:

יד היה לו דין עם אדם וכו'. שם (כ"א:) צרייתא. ומכאן למדו (ס) צבור סי' שפד) שאם היה הכהן אכל ואין שם כהן אחר לא יקרא בתורה אלל יקרא ישראל במקומו שאין כאן דרכי שלום. ולענין לקרות האבל נאויב ונקינות ובדברים הרעים צרייתא איכא פלוגתא. והנה דעת המחזיקין [פהגמ"ן] וע"י קריאה זו לא ישכח את אכלו ולא יהי שמת ולא יהיה יושב ובטל:

הב"ז

שופטים הלכות אבל פ"ה

כסף משנה

ר"ב

אלה וק"ס פסקים (וכי פירי ע"י שם ומשמע). וכו' מנא ליה לחלק בין
הם רשעין לשאר המינים. וכל זה בגלל השגת הראב"ד ז"ל (פ"ה) וכל זה
פירשו ליה (שם) ע"כ. ומ"ש רבינו לא יצא ידיח אלא ישן על מטה
בביתו וק"ל כיון רשעין כאלו כעב
אלה היינו נשכח את המטה וסבב
מטה על הארץ. טור י"ב רש"י לדברי
רבינו דמיה (פ"ה) ה"ב ב"ק) היה יתן
ב"ד המטה וכו' ע"כ קרקע לא ילא
ידיח וא"ר יתקן שלא קיים כפיית
המטה. ומשמע לרבינו דברייתא
בשכחה מטתו ואפילו הכי לא ילא
עד שישן ע"כ המטה כפוייה. והכי
דייק מאי דקתני היה ישן ע"כ המטה
דהיינו לומר שכחה מטתו והוא יתן
על מטה של אחרים. ובספ"ד כתב
רבינו שאינו חייב ליכנס ע"כ המטה
כפוייה אלא כיון ראשון בלבד. אבל
הרא"ש (פ"ה) כתב א"כ כחה מטתו
וישן ע"כ קרקע ילא י"ח שאין
החובה לישן על המטה אלא
כפיית המטה היא החובה כדלמרי'
לעיל (טו.). מי בר קפחא דמות דיוקני
נחמי כנס ובעונומיים הפכמה יהפכו
הכל מטתן עליה וא"כ הפך מטתו
וישן ע"כ קרקע כל שכן דמילתא
יתירתא הוא דעבד והא דקתני ברישא
היה יתן על גבי המטה פרוש שלא
יגיע על המטה כר וכמה ולא מפין
ומחלל אלא ישן ע"כ החבלים ומתכוין
ללמד עלמנו דומיא דלחריני והיה
סבור שזה עומד במקום הכפיה
קמ"ל דלא ילא ידי מלות הכפיה
[ע"כ]. וכן דעת הראב"ד וכן דעת
הרמב"ן ב"מ"ה (ד"ן כפית המטה) והב"י
רש"י מהירושלמי (פ"ה). גרסינן
בירושלמי פרק אלו מגלחין (פ"ה)
הכי טעור ק"י (שם) הדר בפונדק אינו
כופה מטתו שמה יאמרו חרש
נכנסים בו וא"כ ירואוהו כופה יאמרו
הרא"ש ז"ל (שם) ועל זה אנו קומיין
בשפית המטה לפי שדרין בין הגוים
וכתבנו וזכרנו שאין נוהגין
במטהים. וכ"כ סמ"ג (דמ"ו ע"ד):

4b. רמב"ם (הל' אבל פ"ה הל' י"ח)

אפילו עשר מטות בעשרה בתים ובעשר עירות
חייב לכפות את כולן. ואפילו חמשה אחים ומת
אחד מהן כולן כופין את כל מטותיהן : המטה
המיוחדת לכלים או למעות אינו צריך לכפותה.
דרגש אינו צריך לכפותו אלא מתיר את קרביטיו
והוא נופל מאליו. מטה שנקליטה יוצאין ממנה
שהרי אי אפשר להפכה וזקפה ודיו. הפך כל
מטותיו והיה הוא ישן על גבי מטות אחרים או
על גבי כסא או על גבי ארון או על גבי קרקע
לא יצא ידי חובתו אלא ישן על גבי מטה

הכפירה : יט מניין לאבל שאסור בפריעת
הראש, שהרי נאמר ליחזקאל לא תעטה על
שפם מכלל שאר אבלים חייבין בעטיפת
הראש. והסודר שמכסה בו ראשו עוטה ממקצתו
מעט על פיו, שני ועל שפם יעטה ותרגם
אנקלוס הגר כאבילא [ע] יתעטף : כ ומניין
שהאבל אסור בשאילת שלום שני האנק [פ] דום.
כל שלשה ימים הראשונים מי שנתן לו שלום
[ג] אינו מחזיר לו אלא מודיעו שהוא אבל.
ומשלשה ועד שבעה מי ששאל בשלומו מחזיר
[ק] לו שלום. ומשבעה ועד שלשים שואל
בשלום אחרים אבל אחרים אין שואלין בשלומו

א"כ לא למעורר בשורה מגלה את ראשו ילא חוץ לשורה מכסה את ראשו
בגם לביתו ברא אחרים לנחמו ה"ו מגלה את ראשו ופוערין. ומשמע
הלכה היא וכתבה הרמב"ן ז"ל (ד"ן ההחלה וד"ן עטיפה). ומתהני על רבינו
זה לא כתבה, ואפשר שהוא סובר לדונה הלכה כיון שלא קבעה
גמור, א"כ שהוא מפרש דלא איירי בעטיפה אלא בכסוי א' שהיו
הגין למעלה מהעטיפה והיינו דמניח מכסה ראשו ולא קתני מתעטף,
א' בראשו ומן היו חוששין לנכוד המנחמין והאידנא כולם מחלו על
ז"ס. ולא ראינו מי שנהג מנהג זה [וכי' לק' פ"י סה"ל] : [שני ועל וכו'.
עשרים הדב"ו ק"י א"כ ע"כ (כ"ה) שניא' אמאי לא כתיב דמחלל] :
ומנין שהאבל אסור בשאלת שלום וכו'. גם זה שם ברייתא
ומתנהג דנמרה : אבל אחרים אין שואלין בשלומו וכו'. אמרינן

ומ"ש אפילו עשר מטות בעשרה בתים וכו' המטה המיוחדת לכלים
וכי' עד חזיו פ' אלו מגלחין (טו.). ופירוש דרגש מטה שאינה סרוגה
בגלגלים אלא של עור שקושרין אותה בלוחות המטה ממזר
המטה. ומשמע לרבינו טופל לארץ : הפך כל מטותיו והוא

ישן על מטות אחרים וכו'. פירק
אלו מגלחין (מ. ה"ב ג"ה) מ"ד היה
ישן על גבי המטה ע"כ [כסא ע"כ]
אודני ע"כ קרקע לא ילא י"ח
א"ר יתקן שלא קיים מלות כפיית
המטה. ומשמע לרבינו דברייתא
בשכחה מטתו ואפילו הכי לא ילא
עד שישן ע"כ המטה כפוייה. והכי
דייק מאי דקתני היה ישן ע"כ המטה
דהיינו לומר שכחה מטתו והוא יתן
על מטה של אחרים. ובספ"ד כתב
רבינו שאינו חייב ליכנס ע"כ המטה
כפוייה אלא כיון ראשון בלבד. אבל
הרא"ש (פ"ה) כתב א"כ כחה מטתו
וישן ע"כ קרקע ילא י"ח שאין
החובה לישן על המטה אלא
כפיית המטה היא החובה כדלמרי'
לעיל (טו.). מי בר קפחא דמות דיוקני
נחמי כנס ובעונומיים הפכמה יהפכו
הכל מטתן עליה וא"כ הפך מטתו
וישן ע"כ קרקע כל שכן דמילתא
יתירתא הוא דעבד והא דקתני ברישא
היה יתן על גבי המטה פרוש שלא
יגיע על המטה כר וכמה ולא מפין
ומחלל אלא ישן ע"כ החבלים ומתכוין
ללמד עלמנו דומיא דלחריני והיה
סבור שזה עומד במקום הכפיה
קמ"ל דלא ילא ידי מלות הכפיה
[ע"כ]. וכן דעת הראב"ד וכן דעת
הרמב"ן ב"מ"ה (ד"ן כפית המטה) והב"י
רש"י מהירושלמי (פ"ה). גרסינן
בירושלמי פרק אלו מגלחין (פ"ה)
הכי טעור ק"י (שם) הדר בפונדק אינו
כופה מטתו שמה יאמרו חרש
נכנסים בו וא"כ ירואוהו כופה יאמרו
הרא"ש ז"ל (שם) ועל זה אנו קומיין
בשפית המטה לפי שדרין בין הגוים
וכתבנו וזכרנו שאין נוהגין
במטהים. וכ"כ סמ"ג (דמ"ו ע"ד):

ישן על מטות אחרים וכו'. פירק
אלו מגלחין (מ. ה"ב ג"ה) מ"ד היה
ישן על גבי המטה ע"כ [כסא ע"כ]
אודני ע"כ קרקע לא ילא י"ח
א"ר יתקן שלא קיים מלות כפיית
המטה. ומשמע לרבינו דברייתא
בשכחה מטתו ואפילו הכי לא ילא
עד שישן ע"כ המטה כפוייה. והכי
דייק מאי דקתני היה ישן ע"כ המטה
דהיינו לומר שכחה מטתו והוא יתן
על מטה של אחרים. ובספ"ד כתב
רבינו שאינו חייב ליכנס ע"כ המטה
כפוייה אלא כיון ראשון בלבד. אבל
הרא"ש (פ"ה) כתב א"כ כחה מטתו
וישן ע"כ קרקע ילא י"ח שאין
החובה לישן על המטה אלא
כפיית המטה היא החובה כדלמרי'
לעיל (טו.). מי בר קפחא דמות דיוקני
נחמי כנס ובעונומיים הפכמה יהפכו
הכל מטתן עליה וא"כ הפך מטתו
וישן ע"כ קרקע כל שכן דמילתא
יתירתא הוא דעבד והא דקתני ברישא
היה יתן על גבי המטה פרוש שלא
יגיע על המטה כר וכמה ולא מפין
ומחלל אלא ישן ע"כ החבלים ומתכוין
ללמד עלמנו דומיא דלחריני והיה
סבור שזה עומד במקום הכפיה
קמ"ל דלא ילא ידי מלות הכפיה
[ע"כ]. וכן דעת הראב"ד וכן דעת
הרמב"ן ב"מ"ה (ד"ן כפית המטה) והב"י
רש"י מהירושלמי (פ"ה). גרסינן
בירושלמי פרק אלו מגלחין (פ"ה)
הכי טעור ק"י (שם) הדר בפונדק אינו
כופה מטתו שמה יאמרו חרש
נכנסים בו וא"כ ירואוהו כופה יאמרו
הרא"ש ז"ל (שם) ועל זה אנו קומיין
בשפית המטה לפי שדרין בין הגוים
וכתבנו וזכרנו שאין נוהגין
במטהים. וכ"כ סמ"ג (דמ"ו ע"ד):

ישן על מטות אחרים וכו'. פירק
אלו מגלחין (מ. ה"ב ג"ה) מ"ד היה
ישן על גבי המטה ע"כ [כסא ע"כ]
אודני ע"כ קרקע לא ילא י"ח
א"ר יתקן שלא קיים מלות כפיית
המטה. ומשמע לרבינו דברייתא
בשכחה מטתו ואפילו הכי לא ילא
עד שישן ע"כ המטה כפוייה. והכי
דייק מאי דקתני היה ישן ע"כ המטה
דהיינו לומר שכחה מטתו והוא יתן
על מטה של אחרים. ובספ"ד כתב
רבינו שאינו חייב ליכנס ע"כ המטה
כפוייה אלא כיון ראשון בלבד. אבל
הרא"ש (פ"ה) כתב א"כ כחה מטתו
וישן ע"כ קרקע ילא י"ח שאין
החובה לישן על המטה אלא
כפיית המטה היא החובה כדלמרי'
לעיל (טו.). מי בר קפחא דמות דיוקני
נחמי כנס ובעונומיים הפכמה יהפכו
הכל מטתן עליה וא"כ הפך מטתו
וישן ע"כ קרקע כל שכן דמילתא
יתירתא הוא דעבד והא דקתני ברישא
היה יתן על גבי המטה פרוש שלא
יגיע על המטה כר וכמה ולא מפין
ומחלל אלא ישן ע"כ החבלים ומתכוין
ללמד עלמנו דומיא דלחריני והיה
סבור שזה עומד במקום הכפיה
קמ"ל דלא ילא ידי מלות הכפיה
[ע"כ]. וכן דעת הראב"ד וכן דעת
הרמב"ן ב"מ"ה (ד"ן כפית המטה) והב"י
רש"י מהירושלמי (פ"ה). גרסינן
בירושלמי פרק אלו מגלחין (פ"ה)
הכי טעור ק"י (שם) הדר בפונדק אינו
כופה מטתו שמה יאמרו חרש
נכנסים בו וא"כ ירואוהו כופה יאמרו
הרא"ש ז"ל (שם) ועל זה אנו קומיין
בשפית המטה לפי שדרין בין הגוים
וכתבנו וזכרנו שאין נוהגין
במטהים. וכ"כ סמ"ג (דמ"ו ע"ד):

שנינו נוסחאות
ה"ב. שאסור בפריעת
הראש. כמה המטה
שהי"ב בעשיפת הראש.

מקורות וציטוטים

בעשרה בתים ובעשר
עירות כמה א"י בעשרה
מקומות ומאירי כעב פמ"ט
בעשרה עירות ולא ילא
ק. או למעוה מחוב
בשנת מד.:

בבב"ז, דאמר רב מנין
לאבל שאינו רשאי וכו'
פי' בהג"ח פ"ג ה"ג
ומק"ל שם, וכו' בהג"ח
על טור ק"י שפ"א ח"ב,
בבב"ז ד"ה אפילו,
ופירוש דרגש וכו' כ"ה
ל' ה"ה, ותק"ל לק'
פ"ד :

ה"ב. ש"ע ק"י שפ"א. לא
תעטה (יחזקאל כ"ד ח'). שני
ועל שפם (מ"ט ע"ג ח').
ה"י ע"כ פ"י ה"י.

בהג"ח [ג], לא נהגו
מפני שמביא לידו שחוק
גדול ולאו לא ראוי ולא
שמשנו מי שפטר משטיפה
מפני טענה זו (כ"י פ"י)
שפ"א, וע"י רדב"ז והג"ח
כאן וש"ך (שם).

בבב"ז, כל עטיפה וכו'
כעטיפת ישמעאלים ע"י
כס"מ פ"י ה"א לענין שבת.
וע"י טור וכו' א"כ ק"י פ'
וע"י שם פ"ק ג לענין
צ"ח :

ה"ב. ש"ע ק"י שפ"א.
שני (יחזקאל שם).
בהג"ח [פ], רא"ח וכו'
עמו"ס סוכה כ"ה ד"ה שפ"י.
שם, ר"ל וכו' א"כ ק"י
מחברו ק"י חתעב.

שם, א"כ י"ל וכו' וכו'
כ"כ המחכמ, וע"י ס'
הליקוט.

שם [ק], בספרי ג' ד"ל
בסימנים והכוונה למשו'
דשיי' ל' שופטים, אבל
לפנינו ל"ח נדון זה, וע"י
לקמן פ"ו סוף ה"ג ג' וסוף
ה"ג ו [שם] שם סוף
נדפוס "בספרי", ובכמה"י
ודפוס"י (וכן תוקן אלט)
שם "בסימנים".

5. חידושי מרן הגרי"י (הלי אבל פ"ד ה"ט)

ואין עולים לקיומא דכפית המטה על יום ראשון שהוא מדאורייתא לדעת הרמב"ם, ובשאר הימים כבר הוא יכול לישב ע"י מנח או ע"י קרקע, כיון דכבר נתקיימה כפית המטה ביום ראשון, ואין בהם שוב רק איסורא שלא יחזיק מנחו, ולא תובת קיום כפית המטה, אבל אה"י לדעת הרמב"ם דעיקר דין זה שזריך לישב דוקא על המטה הכפוי הוא מעיקר דין כפית המטה שנוכח כל ז', דליכא בכפית המטה דין מסוים שנאמר על אצלותו יום ראשון בלבד, וכנש"י.

פי' הלי"ד וכן אסור לנצות כלים לנשים חדשים ומגוהזין כל שלשים יום וכו' וכלי פשתן אין צדק פשתן און צדק גיבוץ הוא צמנית דף כ"ט לענין ע"י, וס"ל להרמב"ם דגם באצלות הדין כן, וישי"ש בכ"מ שבג"ד דהרמב"ן והרשב"א חולקין ע"י ובתנן דהביא דמ"צ דוקא לגהזין ולהניח אבל אסור לנצות המגוהזין עכ"ל, וביאור הדבר, דהנה צמנית דף כ"ט שם איתא שנה ריב"ג משמי דר"י אשי"ש שאמרו כלי פשתן אין צדק משום גיבוץ אבל אסור לנצות שנה ע"י להיות צדקה, הרי להדיא דגם צמ"צ גופי לא הותר כלי פשתן רק לנצת ולהניח ולא לנצות, וזהו שהקשו על הרמב"ם דמגיל היתירא באצלות גם לנצות, וברי הכל באצלות לענין לבישה קיימין, ולגהזין ולהניח על אחר ל' ליכא איסורא כלל כמבואר כלים לגהזין צדק שלשים יום, וגם בדברי הרמב"ם עלמא מבואר כן דכל איסורא דגיבוץ הוא רק לנצות, ובש"כ דכלי פשתן שרי גם לנצות לדעת הרמב"ם, חס קשה מהסוגיא דתענית ה"ג, ובאמת דגם הרמב"ם בעלמא פסק בפ"ה מה"ל תענית ה"ג דנצות שנה ע"י להיות צדקה אסור לנצות אפי' כלי פשתן מגוהזין, ובש"כ דהרמב"ם ס"ל לחלק בין ע"י לנצות, ומפרש דרק נצות שנה ע"י להיות צדקה הוא דאסור לנצות אבל באצלה גם לנצות מותר, וישי"ש מקור הדברים.

והנראה פשוט נדעת הרמב"ם, דמפרש דהא דמסוים בצרייתא דתענית דכלי פשתן אין בהם משום גיבוץ, לא קאי כלל על ע"י על הא דתניא שם דגיבוץ שלנו כביבום שלם כפי יתר המפרשים ע"י, רק הוא מילתא בלתי נפשי, ועיקר דין זה נאמר לענין איסור גיבוץ דכלי פשתן לא נביי צדק איסור גיבוץ, והרי לא מצינו איסור גיבוץ רק באצלות, אבל ע"י איסורו תלוי בכיבום ולא בגיבוץ, וכדחן אסור לספר ולכנס, ולהכי ס"ל להרמב"ם דהצרייתא דכלי פשתן אין בהם משום גיבוץ לענין אצלות הוא דמיתירא לענין הדיון דכל שלשים לבישה, וישי"ש דהתנא דליכא איסור גיבוץ ככלי פשתן וגם לנצות שנה, וזהו דנקט להך דינא בה"ל אבל גבי איסור גיבוץ הנאמר באצלות ל' ולא נקטי גבי ע"י כלל, דס"ל להרמב"ם דע"י לא שייך כלל הך דינא דכלי פשתן אין בהם משום גיבוץ, דע"י אין איסורו תלוי בגיבוץ רק בכיבום וכש"כ, ואף דגיבוץ שלנו כביבום שלם, מימ סוף סוף איסורו משום כיבום הוא ולא משום גיבוץ דלא נאמר כמ"צ איסור גיבוץ רק איסור כיבום, והא דכלי פשתן אין בהם משום גיבוץ הוא לדעת הרמב"ם דין מסוים הנאמר על איסור גיבוץ בלבד, שאזי רק באצלות שלשים, חבו שפסק כן הרמב"ם. [בבבאי לירושלם שנה חת"ש"א מלאתי שם שיטה נדפסה לאחד מהראשונים על מ"ק [מיוחסת למלמדו של רבנו יוחנן פתרי"ם] ושם מבואר להדיא כמ"ש דהצרייתא דכלי פשתן קיימא לענין אצלות דאי לענין ע"י הא אסור לנצות בשבט שנה ע"י להיות צדקה, חס להדיא כמ"ש בדפוס הרמב"ם].

א"ט

ראשון מד"ת ובשאר ימים מדבריהם, ועוד נקט להך דינא בעיקר דין כפית המטה דלא ילא יד"ח כפית המטה אלא"כ יאן עלי, ומקור הדבר הוא במו"ק דף כ"ז ח"ר יאן ע"י כסא ע"י אדרייני גדולה מכולן אמרו אפי' ע"י קרקע לא ילא יד"ח אמר ר"י שלא קיים כפית המטה, ומפרש הרמב"ם דהצרייתא קיימא בשכפה ומתו חלף שנה הוא לישן ע"י דבר אחר או ע"י קרקע וישי"ש אמרו בגמ' דלא קיים כפית המטה אלא"כ יאן ע"י המטה הכפוי דוקא, וא"כ הרי זה מעיקר דין כפית המטה שזריך לישן דוקא ע"י המטה הכפוי ולא על דבר אחר, ודין כפית המטה הלא נובח כל ז', ולמה נקט הרמב"ם הכל בפ"ד דרק ביום ראשון טוב דין זה, ולכאורה דברי הרמב"ם סתרי אהדדי, וישי"ש.

והנראה לומר נדעת הרמב"ם, דאשי"ש דהא מעיקר דין כפית המטה שיצב דוקא על המטה הכפוי, ואם אינו יושב עלי אין כאן קיום כפית המטה כמבואר בגמ' לפי פירוש הרמב"ם, אולם הלא ה"א דלאו לר"ך לישב תמיד על המטה הכפוי, רק כל שיצב עלי עכ"פ פסם אחת סגי בכדי ומקיימא דין כפית המטה, וזה פשוט, אשר לפי"ה הרי שפיר פסק הרמב"ם דלאו לר"ך לישב על המטה הכפוי רק ביום ראשון בלבד, דכיון דישב עלי ביום ראשון הרי כבר נתקיים כלן דין כפית המטה ושוב אינו לר"ך לישב עלי, והא לא קשיא דא"כ למה דוקא ביום ראשון דיהא סגי בשיבט פסם אחת בתוך ז' ימי האבל, זה אינו, דהרי לשיטת הרמב"ם דין כפית המטה ביום ראשון הוא מדאורייתא ובשאר הימים מדבריהם, וא"כ ישיבתו על המטה הכפוי בשאר הימים לא מהני מידי לקיומא דאצלות יום ראשון שהוא דין תורה, ובש"כ הוא לר"ך לישב עלי ביום ראשון, וכיון שיצב עלי ביום ראשון ממילא יעבור זמנו גם לשאר הימים ושוב אינו לר"ך לישב עלי. ויש להוסיף עוד בזה, דבאמת בדין כפית המטה נאמרו תרתי מיני, חדא דין איסורא שלא יחזיק מנחו ודמו שבחלו למטה בשם אלא"מ"ר מדברי הרמב"ם דעיקר הך מילתא דכפית המטה הוא דין איסורא, שהמטה לא תהא זקופה, וזה טובה כל ז', שתמיד לריכה להיות כפוי, ועוד זה דין כפית המטה דין תובת קיום מעשה כפית המטה, שעי' אמרו בגמ' דאם אינו יושב עלי לא ילא יד"ח ולא קיים כפית המטה, ולענין זה סגי בפסם אחת שהחוקים מעשה כפית המטה, וזהו שכתב הרמב"ם דרק ביום ראשון לר"ך לישב על המטה הכפוי אבל בשאר הימים יכול לישב ע"י מנח או ע"י קרקע, דכבר נתקיימה כפית המטה ביום ראשון והו' לא צענין קיום כפית המטה, וכנש"י. אולם כ"ז הוא אם כבר קיים כפית המטה וישב עלי ביום ראשון, אבל אם לא ישב ביום ראשון על המטה הכפוי, אז באמת לר"ך לישב עלי בשאר ימי האבל, דעיקר דין זה שזריך שיצב על המטה הכפוי אין זה דין מסוים באצלות יום ראשון בלבד רק כל ז' נובח דין זה, דליכא קיום כפית המטה אלא"כ יושב עלי פסם אחת וכש"כ, ולפי"ה הרי מבואר היטב הא דכפיה נקט הרמב"ם בסתמא דאם לא יאן על המטה הכפוי לא ילא יד"ח, ולא פירש חבו דוקא ביום ראשון בלבד, כיון דבאמת עיקר דין זה נובח גם בשאר הימים, ואם לא ישב עלי ביום ראשון לר"ך לישב עלי פסם אחת בשאר ימי האבל, דעכ"פ צעיק באצלות קיום כפית המטה ע"י ישיבת פסם אחת על המטה הכפוי וחו' מעיקר דין כפית המטה שנוכח כל ז', ואין זה דין מיוחד באצלות יום ראשון בלבד רק כל ז' ימי האבל נובח דין זה, אולם בפ"ד דקמיידי מהדברים שיום ראשון חלוק בהם משאר הימים, שם הוא נקט הרמב"ם דגם צדק איכא חילוקא בנייהו, דביום ראשון מתייב הוא דוקא לישב על המטה הכפוי דלא יוכל לנאח יד"ח ע"י ישיבתו פסם אחת בשאר הימים כיון דאצלות דידהו הוא רק מדברין ראשון

פי' הלי"ט האבל ביום ראשון בלבד אסור להיות חפילין ולאכול משלו וחייב לישב על מטה כפוי ובשאר ימי האבל מותר לו לאכול משלו ולישב ע"י מנח או קרקע ומניח חפילין עכ"ל, ובכשנ"ה שם ז"ל לא ראינו שורש לה עכ"ל, ובכ"מ שם ביאר דברי הראב"ד שנה להשיג על מש"כ הרמב"ם דביום ראשון חייב לישב על מטה כפוי וישי"ש הראב"ד חולק וס"ל דליכא שום חיובא לישב על המטה הכפוי רק שלא יחזיק מנחו אבל לא שלא יהא רשאי לישב ע"י קרקע, ועי"ש בכ"מ שהראה מקור לדברי הרמב"ם מהסוגיא דמ"ק, אבל בשאר צדקותא מגיל להרמב"ם לחלק צדק בין יום ראשון לשאר הימים, עי"ש בדברי הכ"מ, ובאמת שהדבר תמוה מאד, היכן מצינו דין מסוים בכפית המטה על יום ראשון, והלא דין כפית המטה נובח כל ז', ושום דין מיוחד צדק על יום ראשון לא מצינו, ולר"ך ביאור דברי הרמב"ם שכתב דרק ביום ראשון לר"ך לישב על מטה כפוי, וישי"ש.

והנה שמשתי מאלמתי"ר הגאון ז"וקל"ה"ה שאמר הביאור צדק עי"ש שכתב הרמב"ם בפ"ה מה"ל אבל הלי"ט שכתב ז"ל אלו דברים שהאבל אסור צדק ביום ראשון מה"ט ובשאר ימים מדבריהם אסור לספר ולכנס וכו' ולחזק את המטה ולפרוע את ראשו וכו' הכל י"א דבר עכ"ל, הרי דבולכו מילי דאבל איסורי גיבה, וגם כפית המטה ועטיפת הראש שבהם צדק ועשה ג"כ יסוד דיום הוא דין איסורא שלא יחזיק מנחו ולא יפרע ראשו ולא תובת קיום, וזהו הוא דשניא אצלות יום ראשון דנאמר צדק חובת קיום, וזה דוקא אם יאן ע"י המטה הכפוי, אבל בשאר הימים דחובת קיום ליתא רק איסורא בעלמא, כל שאינו זוקף מנחו ליכא איסורא עכ"ל, אבל הא גופא ע"י, מגיל חילוק זה בין יום ראשון לשאר ימים, דביום ראשון צענין דוקא לקיום אצלות בפועל, משא"כ בשאר ימים וישי"ש.

והנה ע"ש בדברי הרמב"ם שמהם שכתב בפ"ה שם הי"ח ח"ל הפך כל מנחו וכו' הוא יאן ע"י מנחו אחרים או ע"י כסא או ע"י ארון או ע"י קרקע לא ילא יד"ח אלא יאן ע"י המטה הכפוי עכ"ל, הרי דנקט להך דינא בסתמא דלא ילא יד"ח אלא"כ יאן ע"י המטה הכפוי ולא חלק כלל בין יום ראשון לשאר הימים, ושפוטא לשונו משמע דדין זה נובח גם בשאר ימי האבל, כמו שהקדים שם בחתומא שפרק דכל הדברים המבוארים בפרק זה נובחים באבל ביום ראשון

אבל ותשעה באב בתלמוד תורה

תוד"ה ואסור, היה אוסר בימי אבלו וכו'.
133. מושגני דבאבילות שזריך להתחיל
על מתו, יתכן שאין לו להסיק דעת מאבילות
דידיה דדברי תורה שהם רק מנרות הכלל, שאף
שהם דברים הרעים אפי"ה יש גם להם במקמת
הסגולה של משמחי לב ע"י עונג של לימוד

133. מותך מכתב השונה ה"ל.

134. עיי"ש שזיאל טעם הסו
חלי אלה בענין ע"ל.

וע"ע לקמן (ע"ב) מה שכתבנו בענין תחומין.

6. מנחת שלמה (מו"ק כא.)

באה"ד, ומיהו אבל שונה במקום שאינו
רגיל משמע דהא דוקא שרי ולא
באיוב בקינות ובירמיה. ל"ע איזה סברה יש
שומרת לשנות במקום שאינו רגיל, אבל ללמוד
באיוב וכדומה אסור, ולכאורה הוא פלאי 135.

7. הג"ה 135 (מנחת שלמה מו"ק כא.)
כט"ז אינו

135. א"ה, לכאורה היה אפשר לתקן דנמקום שאינו רגיל הו' ריעותא בשמחה, משא"כ בדברים הרעים דמתמת
הלימוד עלמנו שפיר הו' שמחה ורק משום עניינם שרי, אולם רבינו ז"ל ק"ל דגם בדברים הרעים הם משמחים רק קצת,
ובלעיל בחמילת הדיבור.

8. רא"ש (פ"ג לז')

וקרות בתורה גבי מ"ב סמרינן סבנן קורא
נמקום שאין רגיל לקרות וזונה במקום שאין רגיל לשנות וקורא באיוב ובדברים
הרעים שזירמיה וכן נהגו שהאבל קורא במקמת מועד קטן ובהלכות אבילות ובאבל
דפי"ו (פ"י) משמע דאסור דמי החסן הלמד חסם שמת לו מת באין ויושנין לפניו
ונושאין ונותנין לפניו בהלכות אבילות ואם טעו משיבם בשפה רפה והוא אינו שואל
ואם רואה מדבר ע"י עלמו ואם לאו אחר מדבר על ידו ויש לומר דבינו זבין עלמנו
מותר לשנות אבל כשאחרים באין לישא ולימן לפניו איכא פרוסו טפי ואסור ומיירי
שאין רבים זריכין לו דאי רבים זריכין לו אפילו בהלכות אחרות יכול לדרוש כל היום:

רש"י ז"ל היכי אסור לקרות והא
אמרינן אבל חייב בכל המצוות
האמורות בתורה ותיקן דמצוות של
שמה לא התירו ומהאי טעמא אסור
בתשמיש המטה אע"ג דאיכא מצוות
עונה: רביום צריכין לו. לאיסור
והיתר להורות ואין שם אחר לו שהוא
נשיא ודורש צריכין: ובלבד שלא
יעמיד התורגמן. כמו בשאר ימות
השנה. ושמעין מניה טעמא דרבים
זריכין לו להתלמד ממנו הוא דמותר
הא לאו הכי אסור ואם כן כהן אבל
ואין שם כהן אלא הוא אסור לקרות
במורה כל ז' דלא אמרו (גיטין נט.)
כהן קורא (ראשון) אלא מפני דרכי
שלוס בעלמא וסגי להו בישראל:
פנינים חדשות. פירוש שצ"ל לו
לנחמו שמה שאלה היו אצלו
משעת האבלות עד עכשיו ובגמרא
בעי אי חולץ בפניהם כל זמן שהם
היו רגילים ופירוש שצ"ל לו רבנן
הוא רגיל דלאן אסור זה אלא
ביום ראשון כמו שפירשין וכתב

ובנעילת הסנדל ובתשמיש המטה יאסור
לקרות בתורה ובנביאים ובכתובים ה' ולשנות
במשנה ובמדרש ובהלכות ובהגדות ואם היו
רבים ו צריכים לו אינו נמנע ומעשה ומת בנו של ר' יוסי בצפורי ונכנס לבית
המדרש ודרש כל היום כולו ובתו של רבי בבית שערים ונכנס לבית המדרש
ודרש כל היום כולו תנא ובלבד שלא יעמיד מתורגמן ואלא היכי עביד כי הא
דתינא מעשה ומת בנו של ר' יהודה בר' אלעאי ונכנס לבית המדרש ודרש
כל היום כולו ונכנס רבי חנניה בן עקביא לתורגמן והתורגמן השמיע לרבים. הא דאמרי'
בן עקביא ור' חנניה בן עקביא לתורגמן בחמין ולא שנא רחיצה בצונן דגרסי' בתעניות
אסור ברחיצה לא שנא רחיצה בחמין ולא שנא רחיצה בצונן דגרסי' בתעניות
בפ' קמא² והלכתא אבל אסור בין בחמין בין בצונן ופניו ידיו ורגליו בחמין
אסור בצונן מותר ולסוך אפילו כל שהוא אסור להעביר את הזוהמא מותר:
תנו רבנן אבל שלשה ימים הראשונים יאסור להניח תפילין ומסקנא אינו
אסור אלא יום ראשון בלבד דעיקר מררא חד יומא הוא דכתביב³ ואחריתה כיום
מר אבל כיום ז' שני מותר וכיון שהניח ביום שני שוב אינו חולץ ואפילו באו
פנים חדשות: [ראב"ד] ת"ר יאבל שלשה ימים הראשונים אסור בעשיית מלאכה
ואפילו עני המתפרנס מן הצדקה מכאן ואילך עושה בצינעה בתוך ביתו

הני אית צהו שמחה כשהוא לומד תורה
ומש"ה אסור: רביום צריכין לו. כגון שהיה
נשיא דורש צריכין: שלא יעמיד תורגמן.
לפניו
רבים ו צריכים לו אינו נמנע ומעשה ומת בנו של ר' יוסי בצפורי ונכנס לבית
המדרש ודרש כל היום כולו ובתו של רבי בבית שערים ונכנס לבית המדרש
ודרש כל היום כולו תנא ובלבד שלא יעמיד מתורגמן ואלא היכי עביד כי הא
דתינא מעשה ומת בנו של ר' יהודה בר' אלעאי ונכנס לבית המדרש ודרש
כל היום כולו ונכנס רבי חנניה בן עקביא לתורגמן והתורגמן השמיע לרבים. הא דאמרי'
בן עקביא ור' חנניה בן עקביא לתורגמן בחמין ולא שנא רחיצה בצונן דגרסי' בתעניות
אסור ברחיצה לא שנא רחיצה בחמין ולא שנא רחיצה בצונן דגרסי' בתעניות
בפ' קמא² והלכתא אבל אסור בין בחמין בין בצונן ופניו ידיו ורגליו בחמין
אסור בצונן מותר ולסוך אפילו כל שהוא אסור להעביר את הזוהמא מותר:
תנו רבנן אבל שלשה ימים הראשונים יאסור להניח תפילין ומסקנא אינו
אסור אלא יום ראשון בלבד דעיקר מררא חד יומא הוא דכתביב³ ואחריתה כיום
מר אבל כיום ז' שני מותר וכיון שהניח ביום שני שוב אינו חולץ ואפילו באו
פנים חדשות: [ראב"ד] ת"ר יאבל שלשה ימים הראשונים אסור בעשיית מלאכה
ואפילו עני המתפרנס מן הצדקה מכאן ואילך עושה בצינעה בתוך ביתו

הני אית צהו שמחה כשהוא לומד תורה
ומש"ה אסור: רביום צריכין לו. כגון שהיה
נשיא דורש צריכין: שלא יעמיד תורגמן.
לפניו
רבים ו צריכים לו אינו נמנע ומעשה ומת בנו של ר' יוסי בצפורי ונכנס לבית
המדרש ודרש כל היום כולו ובתו של רבי בבית שערים ונכנס לבית המדרש
ודרש כל היום כולו תנא ובלבד שלא יעמיד מתורגמן ואלא היכי עביד כי הא
דתינא מעשה ומת בנו של ר' יהודה בר' אלעאי ונכנס לבית המדרש ודרש
כל היום כולו ונכנס רבי חנניה בן עקביא לתורגמן והתורגמן השמיע לרבים. הא דאמרי'
בן עקביא ור' חנניה בן עקביא לתורגמן בחמין ולא שנא רחיצה בצונן דגרסי' בתעניות
אסור ברחיצה לא שנא רחיצה בחמין ולא שנא רחיצה בצונן דגרסי' בתעניות
בפ' קמא² והלכתא אבל אסור בין בחמין בין בצונן ופניו ידיו ורגליו בחמין
אסור בצונן מותר ולסוך אפילו כל שהוא אסור להעביר את הזוהמא מותר:
תנו רבנן אבל שלשה ימים הראשונים יאסור להניח תפילין ומסקנא אינו
אסור אלא יום ראשון בלבד דעיקר מררא חד יומא הוא דכתביב³ ואחריתה כיום
מר אבל כיום ז' שני מותר וכיון שהניח ביום שני שוב אינו חולץ ואפילו באו
פנים חדשות: [ראב"ד] ת"ר יאבל שלשה ימים הראשונים אסור בעשיית מלאכה
ואפילו עני המתפרנס מן הצדקה מכאן ואילך עושה בצינעה בתוך ביתו

הני אית צהו שמחה כשהוא לומד תורה
ומש"ה אסור: רביום צריכין לו. כגון שהיה
נשיא דורש צריכין: שלא יעמיד תורגמן.
לפניו
רבים ו צריכים לו אינו נמנע ומעשה ומת בנו של ר' יוסי בצפורי ונכנס לבית
המדרש ודרש כל היום כולו ובתו של רבי בבית שערים ונכנס לבית המדרש
ודרש כל היום כולו תנא ובלבד שלא יעמיד מתורגמן ואלא היכי עביד כי הא
דתינא מעשה ומת בנו של ר' יהודה בר' אלעאי ונכנס לבית המדרש ודרש
כל היום כולו ונכנס רבי חנניה בן עקביא לתורגמן והתורגמן השמיע לרבים. הא דאמרי'
בן עקביא ור' חנניה בן עקביא לתורגמן בחמין ולא שנא רחיצה בצונן דגרסי' בתעניות
אסור ברחיצה לא שנא רחיצה בחמין ולא שנא רחיצה בצונן דגרסי' בתעניות
בפ' קמא² והלכתא אבל אסור בין בחמין בין בצונן ופניו ידיו ורגליו בחמין
אסור בצונן מותר ולסוך אפילו כל שהוא אסור להעביר את הזוהמא מותר:
תנו רבנן אבל שלשה ימים הראשונים יאסור להניח תפילין ומסקנא אינו
אסור אלא יום ראשון בלבד דעיקר מררא חד יומא הוא דכתביב³ ואחריתה כיום
מר אבל כיום ז' שני מותר וכיון שהניח ביום שני שוב אינו חולץ ואפילו באו
פנים חדשות: [ראב"ד] ת"ר יאבל שלשה ימים הראשונים אסור בעשיית מלאכה
ואפילו עני המתפרנס מן הצדקה מכאן ואילך עושה בצינעה בתוך ביתו

הני אית צהו שמחה כשהוא לומד תורה
ומש"ה אסור: רביום צריכין לו. כגון שהיה
נשיא דורש צריכין: שלא יעמיד תורגמן.
לפניו
רבים ו צריכים לו אינו נמנע ומעשה ומת בנו של ר' יוסי בצפורי ונכנס לבית
המדרש ודרש כל היום כולו ובתו של רבי בבית שערים ונכנס לבית המדרש
ודרש כל היום כולו תנא ובלבד שלא יעמיד מתורגמן ואלא היכי עביד כי הא
דתינא מעשה ומת בנו של ר' יהודה בר' אלעאי ונכנס לבית המדרש ודרש
כל היום כולו ונכנס רבי חנניה בן עקביא לתורגמן והתורגמן השמיע לרבים. הא דאמרי'
בן עקביא ור' חנניה בן עקביא לתורגמן בחמין ולא שנא רחיצה בצונן דגרסי' בתעניות
אסור ברחיצה לא שנא רחיצה בחמין ולא שנא רחיצה בצונן דגרסי' בתעניות
בפ' קמא² והלכתא אבל אסור בין בחמין בין בצונן ופניו ידיו ורגליו בחמין
אסור בצונן מותר ולסוך אפילו כל שהוא אסור להעביר את הזוהמא מותר:
תנו רבנן אבל שלשה ימים הראשונים יאסור להניח תפילין ומסקנא אינו
אסור אלא יום ראשון בלבד דעיקר מררא חד יומא הוא דכתביב³ ואחריתה כיום
מר אבל כיום ז' שני מותר וכיון שהניח ביום שני שוב אינו חולץ ואפילו באו
פנים חדשות: [ראב"ד] ת"ר יאבל שלשה ימים הראשונים אסור בעשיית מלאכה
ואפילו עני המתפרנס מן הצדקה מכאן ואילך עושה בצינעה בתוך ביתו

הני אית צהו שמחה כשהוא לומד תורה
ומש"ה אסור: רביום צריכין לו. כגון שהיה
נשיא דורש צריכין: שלא יעמיד תורגמן.
לפניו
רבים ו צריכים לו אינו נמנע ומעשה ומת בנו של ר' יוסי בצפורי ונכנס לבית
המדרש ודרש כל היום כולו ובתו של רבי בבית שערים ונכנס לבית המדרש
ודרש כל היום כולו תנא ובלבד שלא יעמיד מתורגמן ואלא היכי עביד כי הא
דתינא מעשה ומת בנו של ר' יהודה בר' אלעאי ונכנס לבית המדרש ודרש
כל היום כולו ונכנס רבי חנניה בן עקביא לתורגמן והתורגמן השמיע לרבים. הא דאמרי'
בן עקביא ור' חנניה בן עקביא לתורגמן בחמין ולא שנא רחיצה בצונן דגרסי' בתעניות
אסור ברחיצה לא שנא רחיצה בחמין ולא שנא רחיצה בצונן דגרסי' בתעניות
בפ' קמא² והלכתא אבל אסור בין בחמין בין בצונן ופניו ידיו ורגליו בחמין
אסור בצונן מותר ולסוך אפילו כל שהוא אסור להעביר את הזוהמא מותר:
תנו רבנן אבל שלשה ימים הראשונים יאסור להניח תפילין ומסקנא אינו
אסור אלא יום ראשון בלבד דעיקר מררא חד יומא הוא דכתביב³ ואחריתה כיום
מר אבל כיום ז' שני מותר וכיון שהניח ביום שני שוב אינו חולץ ואפילו באו
פנים חדשות: [ראב"ד] ת"ר יאבל שלשה ימים הראשונים אסור בעשיית מלאכה
ואפילו עני המתפרנס מן הצדקה מכאן ואילך עושה בצינעה בתוך ביתו

9. שלט"ג (יג. מדפי הרי"ף ה"ו)

הטור ולא נהירא אלא אסור כל ז' ו כתב הרי"ף גיאות דוקא כשרים זריכין לו להתלמד אבל אם האבל כהן ואין שם כהן אחר אלא הוא
אסור לקרות והוא וסגי לישאל שיקרא בתקומו וכ"ש במקום מ"מ דרב קרל ככהי וכמה הרמב"ן כיון שאין האבל יולד לכהני"ג אין ז"ל
שאינו עומד וקורא ואין כהן משום דרכי שלום. כתב הרי"ף בשמחה כשהתפלל בבית האבל אם אין שם מי שיספול יכול האבל להתפלל
ולהלוא דרכים שהרי הוא חייב בכל המצוות. י"א אע"ג שנת"ב מותר לקרות בקינות ובדברים הרעים שזירמיה כאלו אסור כמו שהוא תמיר
מת"ב ג"כ בשאר דברים וכן דעת הרי"ף שכבוד וכן נהגו שהאבל קורא במש' מועד קטן כהל' אבילות אע"ג דכאלו רבמי
משמע שהאבל אסור דמיא חסם או מ"מ שמת לו מת באין ויושנין לפניו ונושאין לפניו בהלכות אבילות ואם טעו משנין בשפה רפה
הוא רגיל דלאן אסור זה אלא ביום ראשון כמו שפירשין וכתב

הני אית צהו שמחה כשהוא לומד תורה
ומש"ה אסור: רביום צריכין לו. כגון שהיה
נשיא דורש צריכין: שלא יעמיד תורגמן.
לפניו
רבים ו צריכים לו אינו נמנע ומעשה ומת בנו של ר' יוסי בצפורי ונכנס לבית
המדרש ודרש כל היום כולו ובתו של רבי בבית שערים ונכנס לבית המדרש
ודרש כל היום כולו תנא ובלבד שלא יעמיד מתורגמן ואלא היכי עביד כי הא
דתינא מעשה ומת בנו של ר' יהודה בר' אלעאי ונכנס לבית המדרש ודרש
כל היום כולו ונכנס רבי חנניה בן עקביא לתורגמן והתורגמן השמיע לרבים. הא דאמרי'
בן עקביא ור' חנניה בן עקביא לתורגמן בחמין ולא שנא רחיצה בצונן דגרסי' בתעניות
אסור ברחיצה לא שנא רחיצה בחמין ולא שנא רחיצה בצונן דגרסי' בתעניות
בפ' קמא² והלכתא אבל אסור בין בחמין בין בצונן ופניו ידיו ורגליו בחמין
אסור בצונן מותר ולסוך אפילו כל שהוא אסור להעביר את הזוהמא מותר:
תנו רבנן אבל שלשה ימים הראשונים יאסור להניח תפילין ומסקנא אינו
אסור אלא יום ראשון בלבד דעיקר מררא חד יומא הוא דכתביב³ ואחריתה כיום
מר אבל כיום ז' שני מותר וכיון שהניח ביום שני שוב אינו חולץ ואפילו באו
פנים חדשות: [ראב"ד] ת"ר יאבל שלשה ימים הראשונים אסור בעשיית מלאכה
ואפילו עני המתפרנס מן הצדקה מכאן ואילך עושה בצינעה בתוך ביתו

הני אית צהו שמחה כשהוא לומד תורה
ומש"ה אסור: רביום צריכין לו. כגון שהיה
נשיא דורש צריכין: שלא יעמיד תורגמן.
לפניו
רבים ו צריכים לו אינו נמנע ומעשה ומת בנו של ר' יוסי בצפורי ונכנס לבית
המדרש ודרש כל היום כולו ובתו של רבי בבית שערים ונכנס לבית המדרש
ודרש כל היום כולו תנא ובלבד שלא יעמיד מתורגמן ואלא היכי עביד כי הא
דתינא מעשה ומת בנו של ר' יהודה בר' אלעאי ונכנס לבית המדרש ודרש
כל היום כולו ונכנס רבי חנניה בן עקביא לתורגמן והתורגמן השמיע לרבים. הא דאמרי'
בן עקביא ור' חנניה בן עקביא לתורגמן בחמין ולא שנא רחיצה בצונן דגרסי' בתעניות
אסור ברחיצה לא שנא רחיצה בחמין ולא שנא רחיצה בצונן דגרסי' בתעניות
בפ' קמא² והלכתא אבל אסור בין בחמין בין בצונן ופניו ידיו ורגליו בחמין
אסור בצונן מותר ולסוך אפילו כל שהוא אסור להעביר את הזוהמא מותר:
תנו רבנן אבל שלשה ימים הראשונים יאסור להניח תפילין ומסקנא אינו
אסור אלא יום ראשון בלבד דעיקר מררא חד יומא הוא דכתביב³ ואחריתה כיום
מר אבל כיום ז' שני מותר וכיון שהניח ביום שני שוב אינו חולץ ואפילו באו
פנים חדשות: [ראב"ד] ת"ר יאבל שלשה ימים הראשונים אסור בעשיית מלאכה
ואפילו עני המתפרנס מן הצדקה מכאן ואילך עושה בצינעה בתוך ביתו

קפט

10. ריטב"א (מו"ק כא.)

קצ

ואין אומרים מנחם אבלים בברכה דבפרהסיא הוא כיון דאיכא מנחמי⁷⁰¹. דאי בדליכא אפי' בחול אין האבל אומרו, ואין לומר אלא ברכת אל אמת דיין אמת כו'⁷⁰². ונראי' דברים שמותר ג"כ לשנות באבל רבתי וכן בהלכות אבלות כדי לידע מה יש לו לעשות⁷⁰³.

ומשלרשי ואילך ושלרשי בכלל מותר. פי' לאו למימרא דבעי' ג' אלא דמקצת היום ככלו⁷⁰⁴, ולר' יהושע מקצת שני ככלו. דהא ליתא כדמוכח קראי דמיתי⁷⁰⁵, אלא דבעי ימים שלימים מעת לעת לר' אלעזר שניים ולר' יהושע אחד, ולכך

ליתן את של זה בזה, ובירושלמי⁶⁹⁴ גר' קצת דאבל שונה במקום שאינו רגיל לשנות, ויש אומרים⁶⁹⁵ דאסור לקרות ולשנות, אבל אם אחרים קוראי' לפניו לצרכו, יכולי' התלמידים לקרות ולשנות לעצמן והוא שומע מעצמו, וכן התירו לו לעשות הוראה לצורך⁶⁹⁶ דכרבים צריכין לו דאמי ואין צריך שינוי בזה⁶⁹⁷, ואם הוא כהן אינו עומד לקרא בתורה ואפי' בשבת וקוראי' ישראל במקומו שזה כדברים שבצינעא הוא⁶⁹⁸ וכ"ש במקום תלמידי חכמים. דהא רב קרא בכהני⁶⁹⁹, וכן כתב רבי' יצחק ו' גאות ז"ל⁷⁰⁰.

11. הערה 703 (ריטב"א מו"ק כא.)

רב סעדיה גאון. ר' לקמ' כד, ב בחדושיו מחלוקת ראשונים.

703 מדכתב רבנו „כדי לידע מה לעשות“ מוכח דרק באופן זה מותר, אבל ללמוד בסתם הלכות אבלות אסור, אע"פ דהוי דברים הרעים, משמע דסובב והולך להניי שיטות דס"ל לעיל בהער' 695 דאסור אפי' בדברים הרעים, ולכן מותר רק כדי לידע מה לעשות, וכ"מ ברא"ש סי' לז — ובתוספ' וראבי"ה הל' אבלות 547 ועוד, דהתירו לאבל ללמוד בדברים הרעים וגם בהלכות אבלות, הרי דברים הרעים והלכות אבלות בחדא מחתא הוא, אבל עי' בפ' לאחד הקדמונים עמ' קעד דכתב: ויש מתירין בדברים הרעים כמו שהתירו בט"ב וכן נ"ל וכו', אבל כגון אלו הקורין בחבורים ובספרים הנעשין בהלכות אבל צריך לי עיון אם הוא מותר, ונראה דאין זה בכלל דברים הרעים שלא התירו אלא כגון קינות ודברים הרעים שבירמיה שמשברין לבו של אדם, אבל אותן ספרים הרי הן כשאר דיני התלמוד ואיסור והיתר שבו, הלכך אסור לקרות בהם אלא א"כ נסתפק לו בהנהגת אבלותו מביט ורואה באותו דבר בלבד כדי לקיים אבלותו כדינו וכו', עי"ש ובהער' שם, הרי מפורש דהלכות אבלות לא הוי בכלל דברים הרעים.

704 אבל כ"ה דעת הרבה מהראשונים, תוד"ה משלרשי (ע"ע הערה הסמוכה) רא"ש בפסקיו — ותוספ' רמב"ן שם בד"ה הנחת תפילין כיצד בשם רש"י ובשם הראב"ד, וכ"ה בר"י מלוניל (ועי"ש שכתב הטעם של ר"א ג' ימים לפי שאנו אומרים ג' לבכי, וכ"כ בחדהר"ן). וכ"כ רבנו והר"ן סוכה כה, ב ד"ה וה"מ ביום עי"ש, ועוד. 705 עי' בד"ה הסמוך דכתב:

בתוה"א ענין האבלות ד"ה בדברי תורה בשם ואיכא מאן דאמר, ראבי"ה הל' אבל עמ' 547 ועוד, וכ"פ בשו"ע יור"ד שפ"ד ס"ד. 694 בפ' ה"ה, ומש"כ רבנו הלשון „נראה קצת“ צ"ע דהרי מפורש שם בהדיא, וכ"כ הראשונים הנ"ל בשם הירושלמי, אבל בראבי"ה הנ"ל איכא ג"כ בלשון „וסעד מצאתי בירושלמי“, ועי' מש"כ בזה בארוכה בפ' לאחד הקדמונים עמ' קסט הערה 303. 695 תוס' שם בשם רבי' יעקב, רמב"ן שם בשם ואיכא מאן דאמר המכתם כאן בשם ויש אומרים מאירי לעיל טו, א (עמ' פו) ועוד, והטעם מפני שבאבל הדבר תלוי בשתיקה ובט"ב אינו תלוי אלא בצער. 696 בכ"י ב, ודפ' נוסף: לשעה, וכצ"ל. 697 עי' רי"ן נכ"ח ח"ב והובא ב"י סוף סי' שפד. 698 רבנו לשטתו לקמ' כג, א דס"ל דאף בשבת אין האבל יוצא לבית הכנסת אלא מתפלל בביתו עי"ש, ועי' בהער' לקמן. 699 גיטין נט, ב. 700 הל' אבל עמ' מט. בדברי ריב"ג שם אינו מבואר כרבנו דאפי' בשבת רק מיירי בחול, ועי' מאירי לעיל טו, א דכתב: ולקצת הגאונים ראיתי שאם האבל כהן ואין שם כהן אחר אינו קורא כל שבעה וכו', ואף אני חונך להורות כן אף לאחר שבעה, שבת ראשונה שיצא לבית הכנסת שיושב לו במקום אבלים, ועי' ב"ח ופרישה שפ"ד וש"ך שם ס"ק ג, ורא' באורך בפ' לא' הקדמונים עמ' קעז הער' 318, ועי' רא"ש סי' כח ורי"ן שם דכתבו בשם ר"ת, דבשבת מותר לעלות ולקרות ככל אדם, ועי' מאירי כאן דכתב בשם ויש אומרים דכהן אבל ואין שם כהן אחר מותר

ק"ח

12. מאירי (מו"ק כא.)

ודף כ"א ע"א וע"ב

בכלל רחיצה, וכבר יצאו לנו שניהם ממקרא של תקופות. ובנעילת הסנדל, כמו שלמדנוה מיוחקאל. ובתשמי' המטה, כמו שלמדנוה מבת שבע דכתי' וינחם את בת שבע אשתו ואחר כך יבא אליה. ואיסור הנחת תפלין ושאלת שלום לא הוזכרו כאן, מפני שאין איסורן כל שבעה י'. אבל איסור דברי תורה הוזכר כאן, והוא שאסור לקרות בתורה, בנביאים ובכתובים ולשנות במשנה, במדרש ובהלכות ובאגדות. ואם היו רבים צריכין לו אינו נמנע, אלא שאינו רשאי להעמיד תורגמן, כיצד הוא עושה, לוחש לאחד מתלמידיו, והתלמיד אומר לתורגמן, והתורגמן משמיע לרבים. ויראה לי שלא נאסרו דברי תורה לאבל אלא דרך לימוד וגירסא, אבל לעיין בספרים המעוררים לבו של אדם לתשובה לא נאסר, ולא עוד אלא שראוי לעשות כן. מכאן יראה שנהגו הכל בכך. וביום ראשון מיהא ראוי להזהר מכל וכל¹³². ויש מי שאינו אוסר בדברי תורה כלל אלא יום ראשון, מפני שהם מדמים דברי תורה לתפלין, וכן ממה שאמרו למטה בענין תפלין מצוה שאני, והרי אף תלמוד תורה מצוה¹³³. אלא שמכל מקום שנת ההלכה סתם נאמרה, ואף באבל רבתי¹³⁴ נמנית בכלל אותן שאסורות כל שבעה. ונראה שהיא חמורה בזה משאר מצות, משום דתורה שמחה היא, אי נמי דבקריאת שמע שחרית וערבית קיים מצות והגית¹³⁵. וכהן שהוא אבל והוא בבית הכנסת, ואין שם כהן אלא הוא, יש אומרים¹³⁶ שקורא אפי' תוך שבעה, אם נודמן שהוא בבית הכנסת, שאף זה רבים צריכים לו הוא. ומכל מקום קצת גאוני ספרד¹³⁷ כתבו בהלכותיהם שאין קרוי צורך רבים אלא להתלמד. אבל קריאה בתורה אינו צורך רבים, שהרי יכול למחול על כבודו, וכל שכן במקום תלמיד חכם. ובאבל רבתי¹³⁸ אמרו תלמיד חכם שמת לו מת יושבין לפניו ונושאים ונותנים בהלכות אבלים, ואם טעו משיבין בשפה רפה.

הפרשה דהוי כמו קורא קריאת שמע, והקרנ נתנאל (שם אות ג') דלפי"ז מי שרגיל לקרא י"ח פרקים כל יום יכול לגרוס בשבת, דה"ה דמי שיש לו שיעור קבוע ללמוד גמי ופוסקים דיכול ללמוד בשבת, וכן מי שרגיל ללמוד בכל שנת קדר הפרשה עם פרש"י דיכול ללמוד בשבת. ויש לדחות דרך אחרת לימוד שרגיל ללמוד בכל שנת מותר, ולא ללמוד סוגיא חדשה, ומסתבר שלימוד דף היומי ג"כ אסור. [אלא דלפי"ז יש לעיין במי שרגיל ללמוד כל שבת שמונה פרקים ממסכת שבת בכל אחת משלש הסעודות, האם מותר לו ללמוד גם בשבת זו]. (ועיין להלן בהערות בהלכות אבילות סימן ג' אות ג').

אבל בעונה

¹³² שם. חושבני דבזה שכתב רש"י לאפוקי הני דאית בהו שמחה, מריוחסים גם לענין זה שהוא פטור ממצות עונה ואפי"ה לא חשיב לה, אולם להחולקים יתכן דשאני עונה שכתבה תורה בלשון של לא יגרע שהוא לאו, וגם יתכן דכיון שהוא שרוי באבלו זער אין זה חשיב עונה ופטור כמו מי שהוא חלש או קצת חולה.

תוד"ה אלו, תכבוסת לא חשיב דהויא בכלל רחיצה. ז"ע דהרי תכבוסת היינו דאסור ללבוש בגד מכוס, ואולי כוונת התוס' דמשו"ה הויא בכלל רחיצה, דכמו שרחיזה מנקה הגוף ונותן לגוף הרגשת התחדשות, כך לציטה ע"י

צריכים לו.

צ"ע בזמננו זמלמדי טינוקות וכדומה, כשידוע שיהיה ציטול תורה ע"י מניעתו של האבל אי חשיב כרבים צריכים לו. ועיין ברע"ב¹³⁹ שכתב דלא קתני גבי ט' באב היחר שרבים צריכים לו, ונראה דהוא משום דלא משכחת לה רבים צריכים לו כיון שכולם אבלים¹⁴⁰.

13. מנחת שלמה (מו"ק כא.)

אבל בתלמוד תורה

רש"י ד"ה ואסור לקרות, והא דאמר אבל חייב בכל המצות האמורות שבתורה וכו'. מהא דלא תירך רש"י שחייב ללמוד בדברים הרעים, מוכח שאין חיוב ללמוד בדברים הרעים אלא זה רק רשות, משום דפטרוהו לגמרי מתלמוד תורה. וכן יש להוכיח מהרע"ב¹⁴¹ לעיל (ט"ו ע"א), שחממה למה אמרו דאבל חייב בכל המצות והרי פטור הוא מתלמוד תורה, וכתב הערוך לנר (סוכה כ"ה ע"ב) דאבל אסור רק בדברי תורה המשמחים את הלב אבל מותר בלימוד דברים הרעים, אך מהרע"ב¹⁴² שכתב תירושים אחרים¹⁴³ נראה דבאמת אבל פטור מתלמוד תורה, ומה שאמרו דלומד בדברים הרעים והלכות אבילות היינו רק דע"ז איכא היתר אך אין עליו חיוב, והנפק"מ בזה גם לגבי תשעה באב שאין חיוב ללמוד בדברים המותרים.

ועיין בערוך השולחן (סי' מ' סעי' ו') שלמד ממה שכתבו הרא"ש (סי' כ"ח) דקורא בשבת

14. הערות הגריש"א (מו"ק כא.)

אבל לקרוא דברים הרעים, ובמצות ת"ת

ואסור לקרות וכו'. יש ראשונים שאומרים דאף בדברים הרעים אסור דלא התירו כאן ורק בת"ב התירו. כמ' בתענית (ל'), והנה לכו"ע יש ג"כ קולא באבל לאידך גיסא ג"כ, דהא פשיטא דמה שהתירו לאבל אם היו רבים צריכין לו דאינו נמנע ודורש ברבים, דמ"מ בת"ב אסור לדורש ברבים, אף אם יהא היכי תמצי שיהו צריכין לו [שהרי באמת כולם הם באותו צער דט"ב אא"כ ע"י הפרשי השעות בארצות וכדו']. ויש ראשונים שאומרים דאף אבל מותר בדברים הרעים שבא זה ולימד על זה, דטעם האיסור בת"ת הוא משום פקודי ה' ישרים משמחי לב, אבל בדברים הרעים [שמשכרים לכו של אדם] מותר.

אחד מהאחרונים [מטה יהודה יו"ד סימן שפ"ד] כתב דאע"פ שמותר לאבל בדברים הרעים שאירעו, הרי"ז רק היתר, אבל אין לו מצוה של ת"ת ואינו נראה כלל, אלא ברור ופשוט הוא דודאי אם מותר בדברים הרעים, א"כ הרי הוא מחוייב בזה, ומקיים בכך מ"ע דתלמוד תורה. [ומביא ראיה מגמרא ובאמת בגמרא ההיא כתוב להיפך], ומה שכתב רש"י בד"ה ואסור לקרות וכו' התם שאר מצות בעלמא וכו', דמשמע שסובר שאין מחוייב במצות ת"ת היינו דסובר כהראשונים שאסור לאבל ללמוד אף בדברים הרעים, ויש ראשונים שסוברים דאע"פ שמותר בדברים הרעים אבל אסור ללמוד הלכות אבלות, אא"כ לעיין למעשה את הנצרך לו. אבל להלכה נקטינן שמותר בכל הלכות אבלות ובדברים הרעים.

ואיחא בירושלמי (דף ט"ז) דאם היה להוט אחר דברי תורה מותר, ובהלכה אינו מובא, דאין לנו היום מי שלהוט אחר דברי תורה. [ומה שמספרים על הרוגצ'ובר ז"ל שסמך על הירושלמי הנ"ל, איני יודע אם זה אמת, שהרי היה יכול ללמוד הרבה בד"ה ומו"ק (ואף בעיון, וכל שאינו בעיון כזה שיצא לו לחדש חידושים חדשים)].

וכל שהוא מסדר היום ודאי מותר, ולכך אין צריך לשנות ולומר אחר ברכה"ו מאיוב או מו"ק וכיו"ב, אלא אומר כרגיל יברכך וכו'.

תורגמן. חמור יותר כי הוא ענין של פרהסיא.

18. מאירי (מו"ק כא:)

כל שלשה ימים הראשונים אינו הולך לבית האבל וכל שכן למקום אחר. מכאן ואילך, אע"פ שנמנעה הליכתו למקום אחר. לבית האבל מיהא הולך, ואינו יושב במקום המנחמים אלא במקום המתנחמים. ומכאן נהגו בקצת מקומות להיות אבלים יוצאין בתשעה באב לבית הכנסת, שבית הכנסת בתשעה באב בית אבלים היא וכלם מתנחמים⁽¹⁾. ויש מי שאומר⁽²⁾ שלא הוצרך היתר יציאה לאחור שלשה אלא לבית האבל, שנראה כפורק עול אבלותו ומתעסק בשל אחרים, אבל למקום אחר אפי' תוך שלשה רשאי לצאת, ולמטה יתבאר⁽³⁾.

19. מנחת שלמה (מו"ק כא:)

לומר דתקנו רק במקרה שעשרה אנשים נמצאים בבית אחד. ואולי כוונת המוס' כמו דמצינו לקמן (כ"ב ע"ב) צנשיא שמת דאין מתפללין בבית המדרש אבל מ"מ מתאספין בבתי וקורין סם צמורה.

תור"ח מכאן ואילך הולך, ועל זה סומכים שבאים בבהכ"נ ב' באב ואיני יודע אם הוא מנהג טוב וכו'. עיין בקרבן נתנאל (שם אות ט') דהכוונה על כל העולם נולא על אבלים שצאין להתפלל בבית הכנסת ב' באב, וטעמא משום דהוי כאבלים מג' ימים ואילך, דאל"כ איך הציבור בא לבית הכנסת הרי כולם אבלים על חורבן בית המקדש, וכן משמע בראשונים, ודלא כהמג"א (סי' תקנ"ט סק"ס). אולם ז"ע דלפי"ז דאבילות על החורבן הוי כמו אבילות על מת, יש לאסור ב' באב לצאת מפתח ביתו, והוא תמוה. ויתכן דכיון שצתשעה באב כולם אבלים הרי זה נחשב שגם הרחוב וכל העיר הוי בבית האבל, ורק ז"ע לפי"ז צעיר של נכרים¹³⁹].

וגם ז"ע מה הקשו שלא יא' לבית הכנסת, הרי תקנו קריאת התורה דבעינן דוקא ליבור, ודוקא

גמ', ת"ר אבל ג' ימי ראשונים וכו'. עיין ברא"ש (סי' ל"ו) ונמוקי יוסף (י"ג ע"ב נדפי הרי"ף) שהציאו מהירושלמי דטעמא דג' ימים, משום דעד ג' ימים הנפש משייטת על הגוף שמה מחזור לגוף ולאחר ג' ימים כרסו נבקעת על פניו, עיי"ש. וז"ע, דהרי בשמועה קרוזה דמתאבל שבעה, או קובר ממו ברגל דמתאבל לאחר הרגל, ג"כ מחלקינן בין ג' ימים ראשונים, אף שהוא לאחר ג' ימים מהקבוצה ואין הנפש משייטת על הגוף, וז"ל משום לא פלוג.

שם, תנו רבנן אבל ג' ימים הראשונים אסור בשאיילת שלום. כתב הרמ"א (סי' שפ"ה סע"א) ד' דמאחר שאסור בשאיילת שלום כל שכן שאסור להרבות בדברים, ויש לעיין אם אסור זה הוא דוקא תוך שבעה, או גם בתוך שלשים, ועיין בזה ובטעם האיסור להלן בעניינים (סי' ט').

20. נמו"י (יג: מדפי מרי"ף)

אבל על אביו וכו'. ואם ישאלוהו משיב ואין לריך להודיעם שהוא אבל דלענין זה אביו ואמו ושאר קרובים שוים. וצגמ' (נראה) דהרואה את חבירו אבל בתוך שלשים יום אם עדיין לא נחמו אומר לו תתנחם מן השמים מאבל זה שאירע עליך ולאחר י"ב חדש אומר לו מן הלד כלומר תתנחם מן השמים סתם: אבל ג'

21. מאירי (מו"ק כא:)

משבעה ועד שלשים בחמשה * מתים הוא שואל בשלום אחרים, שאחרים שרויים בשלום, ואין אחרים שואלי' בשלומי, שאינו שרוי בשלום, אלא שאם רצו מדברים עמו תנחומין. לאחר שלשים אף אחרים שואלין בשלומי ואין מדברי' עמו תנחומין, שכבר התנחם, אבל אם רצה לדבר עמו מן הצד, כלומר להתגלגל עמו בדברים עד שיהא מתגלגל דברי תנחומין, דרך כלל, עושה.

22. הערות הגריש"א (מו"ק כא:)

תנחומים אחר שבעה אי הוי חיוב

בתוך י"ב חדש מדבר עמו תנחומים. משמע שיש חיוב תנחומים אף אחר שבעה כל זמן שיש לו דיני אבלות, אם לא ניחמו כבר בשבעה. אבל המאירי כתב דאם רצה יכול לנחם כל י"ב חדש משמע שאינו חיוב, אלא שהוא רשאי משום בין אדם לחבירו, וכן משמע באחד מן הראשונים דתניא בסוכה (מ"א:): דאנשי ירושלים היו הולכים כל היום עם הד' מינים נכנס לבקר חולה ולולבו עמו נכנס לנחם אבלים ולולב עמו. ומקשה איך יש ניחום אבלים בתוך המועד, ומתוך כגון שמת בתוך המועד ויש מצות ניחום, משמע שאם מת קודם המועד אין כלל מצוה לנחם במועד אע"פ שהוא בתוך שלושים או י"ב חדש, וא"כ משמע כהמאירי שאינו מצוה אלא אם רוצה מנחם. ובגמ' סוכה מיירי שם במקיים מצוות חיוביות דומיא דביקור-חולים וכו'.

והנה איתא בפסחים (מ"ט.) ההולך לשחוט פסחו ונזכר שיש לו חמץ בביתו ואם יחזור לשרפו יתבטל ממצותו אזי מבטלו להחמץ בלבו ודיו, וכן בהולך לשאר מצוות ומפרש"י כגון שהולך להניח עירוב תחומין שרוצה למחר לילך לנחם אבלים, וקשה דכיום ראשון של פסח איך שייך שידע קודם לכן שלמחר יהא לו מצות ניחום אבלים, וע"כ כשמת מערב הרגל, ואף דרגל מבטל שבעה, וע"כ משמע שסובר רש"י דיש מצוה לנחם כל שלושים או י"ב חדש.

ואם נרצה לומר שאין בזה מחלוקת הראשונים צריך להעמיד רברי רש"י באוקימתא כגון שבאמת הלה מת ונקבר קודם הרגל, אלא שהוא יודע שיש לו להמת קרוב בעיר סמוכה חוץ לתחום שעדיין אינו יודע שמת וממילא בכה"ג עדיין קודם הרגל אין מתחיל אצלו האבלות כלל, ול"ש בו שהרגל יפקיע שבעה, אלא דודאי הוא שיתודע לו כיו"ט ע"י עוברים ושבים גויים או ע"י יהודים הרגילים לעשות שם עירובי תחומים, דכיון שהיה קרובו חולה ישאלם בשלומו ואז ברגל עצמו הוי זה שמועה קרובה, שהרגל אינו מבטלו, והוי כמת בתוך הרגל, וכיון שיודע בודאי שיהיה כן יש לו כבר מצוה מעתה בהנחת העירוב תחומין. ודו"ק. ובפשטות כנ"ל דאכן רש"י פליג וס"ל דיש מצוה בניחום אף תוך ל' ויב"ח.

23. אוצר מפרשי התלמוד (סוכה מא:)

דמחזיק לולבו בידו בשעת תפילה, וכן בעת שקורא בתורה מגיחו ע"ג קרקע לפי שצריך לאחוז עמודי התורה. ותירץ, שאמנם ילפינן גם דינים אלו, אך עיקר הברייתא לא באה לזה, שהרי הביאה גם שיוצא מביתו ולולבו בידו ולנחם אבלים ולבקר חולים וכו' ¹⁴⁸.

העמק שאלה שאילתא נ"ג אות ד', ביאור הגר"א סי' תרנ"ח ס"ג, מחצית השקל סי' של"א סק"ה, תהלה לדוד סי' של"א סק"ז, שו"ת דברי מרדכי (פרידברג) סי' ל"ח, שדי חמד מערכת ה' כלל קמ"א סקנ"ד (ח"ד עמ' 63). וראה גם להלן ב"אוצר" מב, א במשנה מקבלת אשה וכו'. ¹⁴³ בכת"י מינכן הסדר הפוך, ועי' דק"ס, ילקוט שמעוני אמור רמז תרנ"א וכן הוא ברא"ש ובטור סימן תרנ"ב. וראה בסמך הערה ¹⁴⁵. ¹⁴⁴ אוצה"ג חלק התשובות סי' קל"ז. ועי' בירושלמי, דל"ג „לנחם אבלים". ¹⁴⁵ ועי' בריצ"ג

הולך לבקר חולים ולנחם אבלים לולבו בידו ¹⁴³. וז"ל תשובת רב שרירא גאון ¹⁴⁴: „וששאלתם הא דאמור רבנן לנחם אבלים לולבו בידו מאי אבל בחג איכא, כך שמענו מזקנינו, דהא מלתא בומן שהמת נפטר ביום טוב או במועד והרי הוא עומד למינקט יומי אבל אחרי כן, ואע"פ שאינו נוהג אבלות בחג, אלא שחביריו הולכין אצלו ויושבין עמו כדי ליישב דעתו, וקא מדמי ליה תנא להא מלתא כמי שבא לנחם אבלים" ¹⁴⁵.

נכנס לבית המדרש משגר לולבו ביד בנו וביד עבדו וביד שלוחו. לפי שיש לו לתת כל לבו וכל כונתו בהלכה, כדאמרין ¹⁴⁶ אגרא דשמעתתא עיוני ¹⁴⁷.

מאי קמ"ל להודיעך כמה היו זריזין במצות. יש שהקשה, מאי מקשה בגמ' מאי קמ"ל, הא טובא קמ"ל,

מו"ק כא.-כא:-עניני הלכה

דף השבוע

נסדר ע"י אשר יעקב מילמן

יום שני- בענין טבילה בימי אבילות

מראה מקומות: רא"ש (פ"ג אות לז') #1, שו"ע (יו"ד שפב' ה') #2, ט"ז (יו"ד שפב' ב') #3, ש"ך (יו"ד שפב' ג') #4, ערוך השולחן (יו"ד שפב' ה') #5, כל בו אבילות (עמו' 295 אות נ') #6.

יום שלישי- בענין לעשות מלאכה באבילות

מראה מקומות: תד"ה מכאן (כא:): ע"ש, מרדכי (מו"ק תתסז') #7, מאירי (מו"ק כא:): #8, שו"ע (יו"ד שפ' ב') #9, חידושי רע"ק (יו"ד שפ') #10, ערוה"ש (יו"ד שפ' ה'-ו') #11.

יום רביעי ויום חמישי- בענין בעל ברית בת"ב הנדחה

מראה מקומות: הגה"א (פ"ג סימן לז') #12, הערה יב (פ"ג סימן לז') #13, שו"ע (או"ח תקנט' ט') #14, מג"א (תקנט' יג') #15, ערך לחם (תקנט' שם) #16, שערי תשובה (תקנט' יד') #17, משנ"ב (תקנט' ס"ק לח') #18, משנ"ב דרשו (תקנט' 44-46) #19.

יום ששי- בענין אבל לנחם או להלוות בימי שבעה

מראה מקומות: מרדכי (מו"ק תתקכ"א) #20, שו"ע (שצג' א'-ב') #21, שו"ר ברכה (ב' ענינים) #22, ערוה"ש (שצג' א'-ז') #23.

ענין א' בענין טבילה בימי אבילות

לז [דף כא ע"א] ת"ר אלו דברים שאכל אסור בהן אסור במלאכה וברחינה וסיכה ונעילת הסנדל ותשמיש המטה ואסור לקרות בתורה ונציאס ובכחוצים ולשנות במשנה ובמדרש ובהלכות ובאגדות ואם היו רבים צריכין לו אינו נמנע ומעשה שמת בנו של רבי יוסי ציפורי ונכנס לבית המדרש ודרש כל היום כולו ובתו של רבי צביה שערים ונכנס לבית המדרש ודרש כל היום כולו. תנא ובלבד שלא יעמיד מחורגמן אלא היכי עביד כי הא דחניא מעשה ומת בנו של רבי יהודה בר אילעי ונכנס לבית המדרש ונכנס רבי חנינא בן עקיבא וישב צדידו ולחש הוא לרבי חנינא בן עקיבא ורבי חנינא בן עקיבא (לחש) לחורגמן. הא דאמר אסור ברחינה לא שנא רחינה בחמין ולא שנא רחינה בצונן דגרסינן בפ"ק דמענית (דף י"ג:) והלכתא אכל אסור ברחינה כל גופו בין בחמין בין בצונן פניו ידיו ורגליו בחמין אסור בצונן מותר ולסוך אפילו כל שהיא אסור ואם להעביר את הזוהמא מותר הגה"ה

* אס * 1. רא"ש (פ"ג אות לז') *
 וכתב ר"י דיוולדת מותרת לרחוץ דאמר כפיכוס שלהם כדאמר בפרק שלשה פרקים בשנה (דף ט"ז) מיהו לא ראיתי נוהגין היתר. מא"ז: הראשונה כשמתה אשתו משום דאיסטניס הוה וכ"ש יולדת שצריכה לרחוץ לרפואה ואמרינן נמי בפרק בתרא דיומא (דף ט"ז:) דצויה"כ אם היו ידיו מלוכלכות צטיט ונראה רוחן כדרכו ואינו חושש ואמרינן נמי במס' מענית (דף י"ג:) ואם להעביר את הזוהמא מותר וכן בפרק בתרא דיומא (דף ט"ז:) מי שיש לו חטטין בראשו סך כדרכו ואינו חושש וכן בירושלמי (דפירקין הלכה ה) הלא דחימא ברחינה של מענוג אכל ברחינה שאינה של מענוג מותר ומותר לטבול טבילה של טהרה כדחניא (יומא דף ס"ט.) כל חייבי טבילות טובלות כדרכן בין בט' באב בין ביום הכפורים והיינו לדעת הגאונים שפסקו טבילה בזמנה מזה (יא) אכל ר"ת ז"ל פסק [ו] בספר הישר [ו] דקי"ל טבילה בזמנה אינה מצוה מדחנן (נדה דף ל.) דיה לטבילה באחרונה ולפ"ז

3. ט"ו (יו"ד שפב ב')

ופישי' הואיל ומוכרין הם מדכרי' אהדדי: ה (ב) וכ"ש שאינה רוחצת... ופ"ה א"י ב"ר פ"ה ט"ו כגז וז"ל ואקור... כמשמ"ש המטה ואקור לטבול טבילה מזה ביה"כ ותשעה כזב דכדאי... הוא ביה"א אהייט כו' וכן צו' ימי אבילות אבל מוח' ל' שרי לטבול ולשמש... ואפי' לרחוק כדי ללבו' כ' כבוד וזרע... דשי' רק שמשנה הרחיבה קמ"א אבל... מלוק לכו' ודאי מלביש וטדין לכו' ודאי... תיבעי' שלל מבוז' לדי' ספק עכו"ל... כ' אחי בגאון מוהרי"ר יתכן הלוי ז"ל... והאי' אבל מלוק לכו' כו' קאי נמי... אמו' ו' וכן מבוזר בבית יוסף שכתב... שמו' ו' שרי לרחוק רק שמשנה הרחיב'...

א שפב שפג הלכות אבילות

4. ש"ד (יו"ד שפב ג')

ביום ראשון מיהו אם אין לה נזק כל כך ים להחמיר ביום ראשון... כן כחזו האחרונים: ה ג. וב"ש שאינה רוחצת כו'. כלומר כיוון... דטבילה דליכא למי"ד טבילה בזמנה מזהו אסורה כ"ש רחצה ללבוש... לנשים ובתשו' משאט נתימין סימן ה' חלק על הכרז דדוקא טבילה קי"ל... דאקור כיון שאינה לזרזר אבל רחצה... ללבוש איכא זרזר מזהו הלך בין... כמשע' בלזב בין ב' ימי אבילה מלביש... ותבעי דרכה כשאר ימות השנים... והרחיבה לריזה לשנות קמ"א וכמי"ש... הא"י' והיינו שלא מרחוק רק באותו... מקום וכן ירסומיה בין בחמין בין... בלוגן ע"כ דכרו': ו ד. שפ"א א"י... אסורים כרחיצה. כד"ף לג"ל מיהו... לענין זה אמור מרחיבה שאקור אהר... ז' אם לא כחשם איש והמחיה שרי... מדינא לאהר ז' דלעילוי סתפ"א ז':

א * אשה לא תבחול ולא תפרקם בימי אבילה... ד שכל אלו אסורים כרחיצה וז' ואשת איש... אינה אסורה אלא תוך שבועה אבל אחר ז' מותרת... בכל כרי שלא תתנגה על בעלה י' כלה שאירעה... אבל תוך שלשים יום לחופתה מותרת להתקשט... אפי' תוך ז' ימי' בוגרת שאירעה אבל כיון שעומדת... לינשא מותרת בכיחול ופירקום וזו אבל אסורה... (י) כרחיצת חמין כל גופה י' נערה אבלה אסורה... אפילו בכיחול ופירקום:

כדאיתא ג"ח"ט סימן תרי"ח פ"ג: ד ב. ויש מי שאומר כו'. וכתב הרב... ב"ח"ט סימן תקנ"ד סתפ"א י"א שכן... נהגו: ה ג. ולא ראיתי גודלים כו'. היינו משום דרשעו העובדי כוכבים... כדאיתא בכל זו בעל דין זה וזהו... נשמלקה ממיתה הכי"מ על הכרז ע"ש... מיהו היכא דליכא חשק דרשעת... העובדי כוכבים ים לתלח' מיד צביות... הקצרות דלעילוי ר"ם ש"ע"ה וסימן... שפ"א א. א. בין באבילות דידיה כו'.

א * אסור בגעילת הסנדל [א] = דוקא של... עור אבל באנפליא של בנר או של גמי או של... שעד או של עץ מותר שאין מנעל אלא של עור... ואם הוא של עץ ומחופה עור אסור:

שפב איסור נעילת הסנדל לאבל

שפב ב. א. א. א. בין באבילות דידיה כו'

א * אסור בגעילת הסנדל [א] = דוקא של... עור אבל באנפליא של בנר או של גמי או של... שעד או של עץ מותר שאין מנעל אלא של עור... ואם הוא של עץ ומחופה עור אסור:
ב * א * (ב) = זיה מותרת לנעול כל ל' יום מפני שהצננה... קשה לה:
ג * א * ד כל אדם מותר לנעול במקום שיש... סכנת עקרב:

א * אסור בגעילת הסנדל [א] = דוקא של... עור אבל באנפליא של בנר או של גמי או של... שעד או של עץ מותר שאין מנעל אלא של עור... ואם הוא של עץ ומחופה עור אסור:

ב * א * (ב) = זיה מותרת לנעול כל ל' יום מפני שהצננה... קשה לה:

ג * א * ד כל אדם מותר לנעול במקום שיש... סכנת עקרב:

ד * א * אבל ומגורה שהיו מחלכים בדרך מותרים בגעילת הסנדל וכשיעונו לעור... חולצין ב' ויש מי שאומר שאם הוא עור שרובה עובדי כוכבים אין חולצין עד... שישבנו לרחוב (ו) היהודים:

א * אסור בגעילת הסנדל [א] = דוקא של... עור אבל באנפליא של בנר או של גמי או של... שעד או של עץ מותר שאין מנעל אלא של עור... ואם הוא של עץ ומחופה עור אסור:
ב * א * (ב) = זיה מותרת לנעול כל ל' יום מפני שהצננה... קשה לה:
ג * א * ד כל אדם מותר לנעול במקום שיש... סכנת עקרב:
ד * א * אבל ומגורה שהיו מחלכים בדרך מותרים בגעילת הסנדל וכשיעונו לעור... חולצין ב' ויש מי שאומר שאם הוא עור שרובה עובדי כוכבים אין חולצין עד... שישבנו לרחוב (ו) היהודים:

ה * א * אם צריך לחלוץ מנעל בבית הקברות אחר שנקבר המת נתבאר כשימן ש"ע"ה:
הנה י"א שצריך ליתן יסף מניח הקברות לביטוי אם מת אביו או אמו (וכלו בשם ר"י) ז [א] ולא (ב) ראינו וטובין כן:

שפג א. אסור בתשמיש המטה [א] = אבל בשאר דבר קורבה מותר אפילו במוצת... הכוס והצעת המטה והרחצת פניו דיו ורגליו א' בין באבילות דידיה בין באבילות... דידה ז' אבל מנעל ומטות ים להחמיר (רבינו ירוחם) [א] ומותרת לאכול עמו בקערה

מון ל' יום של אביו ורזקן בלילה שלפני המילה ומן טעם דהוה כרגל לגביה דידיה וחומרנו בעלמא נהגו אבותינו ברחיבי עכו"ל:
שפב ג (א) כ' אדם מותר לנעול במקום שיש סכנת עקרב. לפי מה שכתב המהר"ש סוף מועד קטן דאם הולך לפני השר ויש הקפדה... עליו אם יש בלא מנעלים יתן עפר במועלו יתך עכו"ל. הוא הדין במקום סכנה ובכל מקום שצריך ליתך במועלים יעשה כן:

ה * א * אם צריך לחלוץ מנעל בבית הקברות אחר שנקבר המת נתבאר כשימן ש"ע"ה:
הנה י"א שצריך ליתן יסף מניח הקברות לביטוי אם מת אביו או אמו (וכלו בשם ר"י) ז [א] ולא (ב) ראינו וטובין כן:

שפג א. אסור בתשמיש המטה [א] = אבל בשאר דבר קורבה מותר אפילו במוצת... הכוס והצעת המטה והרחצת פניו דיו ורגליו א' בין באבילות דידיה בין באבילות... דידה ז' אבל מנעל ומטות ים להחמיר (רבינו ירוחם) [א] ומותרת לאכול עמו בקערה

מון ל' יום של אביו ורזקן בלילה שלפני המילה ומן טעם דהוה כרגל לגביה דידיה וחומרנו בעלמא נהגו אבותינו ברחיבי עכו"ל:
שפב ג (א) כ' אדם מותר לנעול במקום שיש סכנת עקרב. לפי מה שכתב המהר"ש סוף מועד קטן דאם הולך לפני השר ויש הקפדה... עליו אם יש בלא מנעלים יתן עפר במועלו יתך עכו"ל. הוא הדין במקום סכנה ובכל מקום שצריך ליתך במועלים יעשה כן:

כיאור הגר"מ
[ז] ואשת איש כו'. ע"ל סי' ש"ג פ"ה: [ח] (ליקוט) בותרת כו' נערה כו'. עות'... שם ר"ה אין כו' (ע"ג): [ט] אבל אסרה כו'. גמי' שם: [י] (ליקוט)

שפב א [א] דוקא כו'. כמו ביה"כ וע"י כל זה בא"ה סי' תרי"ד: ד [ב] (ליקוט) אבל כו'. איר פ"ה הלכה ז' ויחשיבוהו פ"ב וכו' וכו' (ע"ג): ד [ג] [א] ולא ראינו כו'. בג"ל ס"ד ויש כו' (ומתקן): שפג א [א] אבל בשאר כו'. כשבת ז' כ' היה לכו"ר דחמידיא ליה מנרה כמש"ש: [ב] (ומתקן) כו'. אפי' דאמור כו'ה בפי' דשבת (כמתני' י"א א):

ב (א) היה לכו"ר דחמידיא ליה מנרה כמש"ש: [ב] (ומתקן) כו'. אפי' דאמור כו'ה בפי' דשבת (כמתני' י"א א):

באר היטב

שפב ב (ה) היה. וה"ה מזהל ומי ע"ש לו מכה כרגלו כמי"ש ב"ח"ט סימן תרי"ח פ"ג: ד (ו) היהודים. וכתב הרב ב"ח"ט סי' תקנ"ד סתפ"א י"א שכן... נהגו: ו (ז) ראיתי. היינו משום דרשעו העובדי כוכבים מיהו היכא דליכא חשק דרשעת העובדי כוכבים ים לתלח' מיד צביות כדלעיל ר"ם ש"ע"ה וסי' שע"ז עכו"ל שצ"ד. וכתב הרב"י ח"פ מ"ש המהר"ש דאם הולך לפני השר ויש הקפדה עליו אם יש בלא מנעלים יתן עפר במועלו יתך עכו"ל.

כיאור הגר"מ
[ז] ואשת איש כו'. ע"ל סי' ש"ג פ"ה: [ח] (ליקוט) בותרת כו' נערה כו'. עות'... שם ר"ה אין כו' (ע"ג): [ט] אבל אסרה כו'. גמי' שם: [י] (ליקוט)

שפב א [א] דוקא כו'. כמו ביה"כ וע"י כל זה בא"ה סי' תרי"ד: ד [ב] (ליקוט) אבל כו'. איר פ"ה הלכה ז' ויחשיבוהו פ"ב וכו' וכו' (ע"ג): ד [ג] [א] ולא ראינו כו'. בג"ל ס"ד ויש כו' (ומתקן): שפג א [א] אבל בשאר כו'. כשבת ז' כ' היה לכו"ר דחמידיא ליה מנרה כמש"ש: [ב] (ומתקן) כו'. אפי' דאמור כו'ה בפי' דשבת (כמתני' י"א א):

ב (א) היה לכו"ר דחמידיא ליה מנרה כמש"ש: [ב] (ומתקן) כו'. אפי' דאמור כו'ה בפי' דשבת (כמתני' י"א א):

באר היטב

שפב ב (ה) היה. וה"ה מזהל ומי ע"ש לו מכה כרגלו כמי"ש ב"ח"ט סימן תרי"ח פ"ג: ד (ו) היהודים. וכתב הרב ב"ח"ט סי' תקנ"ד סתפ"א י"א שכן... נהגו: ו (ז) ראיתי. היינו משום דרשעו העובדי כוכבים מיהו היכא דליכא חשק דרשעת העובדי כוכבים ים לתלח' מיד צביות כדלעיל ר"ם ש"ע"ה וסי' שע"ז עכו"ל שצ"ד. וכתב הרב"י ח"פ מ"ש המהר"ש דאם הולך לפני השר ויש הקפדה עליו אם יש בלא מנעלים יתן עפר במועלו יתך עכו"ל.

ה (ד) ברחיצת החין כל גופה. ויין נטבונת ח"ט סימן תמו"ז סתפ"א י"א שכן דע"י ל' ויין נטבונת ח"ט סימן תמו"ז סתפ"א י"א שכן...

א * אסור בגעילת הסנדל [א] = דוקא של... עור אבל באנפליא של בנר או של גמי או של... שעד או של עץ מותר שאין מנעל אלא של עור... ואם הוא של עץ ומחופה עור אסור:

ב * א * (ב) = זיה מותרת לנעול כל ל' יום מפני שהצננה... קשה לה:

ג * א * ד כל אדם מותר לנעול במקום שיש... סכנת עקרב:

ד * א * אבל ומגורה שהיו מחלכים בדרך מותרים בגעילת הסנדל וכשיעונו לעור... חולצין ב' ויש מי שאומר שאם הוא עור שרובה עובדי כוכבים אין חולצין עד... שישבנו לרחוב (ו) היהודים:

ה * א * אם צריך לחלוץ מנעל בבית הקברות אחר שנקבר המת נתבאר כשימן ש"ע"ה:
הנה י"א שצריך ליתן יסף מניח הקברות לביטוי אם מת אביו או אמו (וכלו בשם ר"י) ז [א] ולא (ב) ראינו וטובין כן:

שפג א. אסור בתשמיש המטה [א] = אבל בשאר דבר קורבה מותר אפילו במוצת... הכוס והצעת המטה והרחצת פניו דיו ורגליו א' בין באבילות דידיה בין באבילות... דידה ז' אבל מנעל ומטות ים להחמיר (רבינו ירוחם) [א] ומותרת לאכול עמו בקערה

5. ערוך השולחן (יו"ד שפב' ה')

ח נדה שנודמנה זמן טבילתה בימי אכלה אינה טובלת, דלמה תטבול הלא אסורה בתשמיש, וטבילה בזמנה לאו מצוה ואין נזהרין בה. וכתב רבינו הרמ"א (פ"ט) דכ"ש שאינה רוחצת ללבוש לבנים [לימי ספירת ז' נקיים], אבל מיד אחר ז', אע"פ שנהגו איסור ברחיצה כל ל', מ"מ היא מותרת רק שתשנה רחיצתה קצת, וחלוק לבן תלבוש וסדין חדש תציע שלא תבא לידי ספק. עכ"ל. וי"א דרחיצה לליבון מותרת אפילו בז' ותלבוש חלוק לבן ותציע סדין חדש, רק שתשנה הרחיצה והיינו שתרחץ בחמין רק בין יריכותיה ובאותו מקום, ולזה הסכימו הגדולים [עיין ט"ו (סק"ג) וט"ך (סק"ג)]. ונדה שחל טבילתה במוצאי שבת, וביום ו' היא עדיין בימי אכלה ובשבת יגמורו האבלות, מותרת לעשות לה חפיפה ביום ו' [פניס מאירוס (מ"ב ס"ו)]. ומהר"ם היה בעל ברית תוך ל' של אביו, ורחץ בלילה שלפני המילה, ואמר כיון שהוא מנהגא בעלמא אין לו להחמיר כשהוא בעל ברית [ט"ו (ס)].

6. כל בו אבילות (עמו' 295 אות ג')

יהודה סימן שפ"ג וזו לשונו. דאין תאיסור חל על הבעל אלא עד שיחול על אשתו דמכחה הוא נאסר באבלות דידה כדי שלא יכשילר, וכן כתב בחידושי הגרשוני יור"ד סימן ת"ב ובשו"ת יהודה יעלה אבן העזר רנ"ו אות ג' שערי דעה סימן שפ"ג וספר לחם יהודה.

ג) ליל ז' לענין תשמיש המטה. עיין בחידושי ר"ע איגר סימן שפ"ג בשם הגאון ר' זלמן מוזילנא מתרגום קהלת עת להבק עת לרחוק מחבוק בשבעת ימי אבלא. משמע קצת דשאר קרבות גם כן אסור עיין סימן שפ"ג. עיין בשו"ת בית יצחק שנשאל אם יש לסמוך על שו"ת אהל יצחק שהתיר לאבל תשמיש המטה בליל ז' שאירע או טבילתה. משום ספק ספיקא ספק אי הלכה דטבילה בזמנה מצוה. וספק אי אמרינן כהרדב"ז בליל ז' מקצת הלילה ככולו. וזוהו ספק ספיקא זו דטבילה בזמנה אינה מצוה וכן הלכה. (קצ"ו ש"ך סק"ג). אך סמך על הרדב"ז לקיים מצות עונה. (עיין בפתחי תשובה סימן שצ"ה ובמשמרת שלם אבלות אות ת' סימן ס"ג) ולא הזכירו דברי החכמת ארם (מצבת משה עימן ז') שנשאל בעין זה באשה אכלה שעברו עליה ו' ימים (" ולמחר יסע בעלה בענין נחץ אם מותר לשמש בליל ז' והביא דברי הרדב"ז וסיים שבנדון יידן אפשר לסמוך עליו (ועיין להלן סימן ו' אבלות ביום טוב מזה).

אשת נדה שנודמנה ליל טבילתה בימי אבלה אינה נטבלת (יור"ד שפ"א ס"ח) ואם עברה וטבלת בין בשוגג בין במזיד אינה צריכה ליטבל שנית (מתרש"ם ד"ג ק"כ).

אשה שהגיע זמן טבילתה ובעלה אבל (" אין לה לטבול דחיישינן שמא יבא עליה (מתרש"ם שיק יור"ד שס"ד) לקשר עצמו בשידוכין מותר אפילו ביום המיתה" (ב"ח מובא בש"ך סימן שצ"ב סק"א).

ב"א) לישא אשה בחוץ ז' ימי אבלות אסור אפילו מי שלא קיים מצות פריה ורביה ("). ועיין בפהו יצחק דיבור המתחיל "אבלות בפורים" שנשאל

צריך לתוריעהו ואל יזמנהו ונראה לי שהרמ"א הסכים לו להמעיין בדבריו בסימן ת"ב. שהמחבר כתב בפירוש שמוחר להזמינו אפילו כשמה לו אביו או אמו ועל זה כתב הרמ"א מכל מקום בנינים זכרים נהגו להודיעם וכו'.

34) עיין שדי חמד אבלות פ"ה באבל שביום ז' אחר שיעמוד מאבלתו עליו ליסע אם מותר לשמש בליל ז' כיון שכבר עברו ו' ימים ומקצת מיום ז' על ידי לילה. עיין בסור יור"ד שצ"ה. וזש אומרים דנעינן סקצת יום ז' אבל מקצת לילה לא נחשב כמקצת יום ויש אומרים דמחשבינן. ועיין בשו"ע שצ"ה דלא מחשבינן מקצת לילה כמקצת יום שביעי, ובפתחי תשובה שם מביא דברי הרדב"ז הנ"ל שמייל בזה. ובשעת הדין אפשר לסמוך עליו.

35) בתשובת אבן השרהם סוף סימן י"ד שהתיר לאשה לטבול בליל שבת שהיא בעלה אבל ושבת היה יום שביעי הגם שאסור לשמש ביום השביעי אכן מבואר בסימן שפ"ג דשאר קרבות מותר. גם אם לא תטבול ליל שבת, לא תטבול גם במוצאי שבת עיין ספרי מהרי"ל וזמנו דף 52 אות י"ז ושו"ת מהר"ם לובלין תשובה ג"ג.

ענין ב' בענין לעשות מלאכה באבילות

7. מרדכי (מו"ק תתסז')

של דבר תתסז דבר האבד מותר לאכל בימי אכלו לעשות ע"י אחרים אכל ע"י עצמו לא אפי' בנינעא אפי' אין עס אומן אלא הוא. ודוקא בשלשה ימים הראשונים אכל משם ואילך מותר לעשות בנינעא בחוץ ביתו לצורך פרנסתו כשאין לו מה יאכל. כדמנן לקמן אכל חוץ ג' ימים הראשונים אסור בעשיית מלאכה ואפי' עני המתפרנס מן הצדקה מכאן ואילך עושה בנינעא משמע לכאורה דסיפא קאי אעני המתפרנס אכל אם יש לו לאכול אסור אפילו בנינעא כל שבעה אכל בשם רבינו שמעיה מנאמי כתוב דמכאן ואילך עושה בנינעא ארישא נמי קאי דאפי' עשיר מותר לאחר שלשה והא דקאמר אכל אסור בעשיית מלאכה כל ז' היינו דוקא בפרהסיא. ומיהו בירושלמי משמע דאעני דוקא קאי ומסיק עלה תבא מארה לשכניו שהצריכוהו לכך כלומר שלא פרנסוהו וכן פירש רבינו אברהם. וכן נראה דמי שיש לו מה יאכל אסור כל ז' בעשיית מלאכה ואפילו בנינעא בחוץ ביתו וטעמא דיש חילוק בין חוץ שלשה לאחר ג' משום דאמרינן שלשה לבכי. ואם היה בלן או ספר לרבים והגיע עת הרגל לא יעשה [*אלא] כדברי האלפסי להחמיר [*ולאסור] ואע"ג דלגבי דברי תורה המירו לדרוש ברבים חלמוד תורה שאני: והמקבל שדה באריסות או בחירות או בקבלנות ואירעו אכל למקבל הוא עצמו לא יעשה אכל ישכור אחרים שיעשו מלאכה בשדה משום פסידא דמרי ארעא אכל בשדה שלו לא ישכור אחרים לעבודה כיון דלאו דבר האבד הוא שאין השדה נאצת בשביל שלא יעבדנה ואם יש אריסין וחכירין וקבלנין בשדה של אכל הרי אלו יעשו דשביל שבעל השדה אכל לא ימנעו הם מלעבודה ולשומרה: תתסח השוכר חמור או גמל או ספינה ואירעו אכל

8. מאירי (מו"ק כא:)

אבל שאין לו מה יאכל כל שלשה ימים הראשונים שהם מיוחדין לבכי יתפרנס מן הצדקה ולא יעשה מלאכה. משם ואילך עושה בצנעה בתוך ביתו. אחר שאין לו מה יאכל¹¹. ומכל מקום בחלמוד המערב אמרו תבא מארה לשכנים שהצריכוהו למעשה ידיו. וקצת גאונים¹² כתבו שלא נאסרה מלאכה באבל אלא ביום. אבל בליילה מותר, ואין הדברים נראין¹³. כל שלשה ימים הראשונים אינו הולך לבית האבל וכל שכן למקום אחר. מכאן ואילך, אע"פ שנמנעה הליכתו למקום אחר. לבית האבל מיהא הולך, ואינו יושב במקום המנחמים אלא במקום המתנחמים. ומכאן נהגו בקצת מקומות להיות אב"ים יוצאין בתשעה

טולט ומפרס כירטול השטח
 חסוס דכל שלשה ימים השטח
 טייפא על גופא סנהל דלוי
 מרחב גביה כיון דלוי חזיה
 דלפתח ויזיק דלפתח חיה
 שבתא ואלה לוי ורבינו יוחנן
 מהו כשם הרבאי חסוס
 דלפתח חזיל ג' לבי וחס
 יפסקו כמלכא הוא ממעל
 כבי : ד שם כמסתא שמתא :
 ה לטון הרמב"ם שם מהינדסלמי
 ומתבאר דנרין כביה דרבה
 וכו' וליהוי לתמן כמתיק
 כ"א : ו כמתיק דרב שישא
 כביה דרב חדי מתמתי דמתי
 כמתיק חדיק דף י"א הכמת
 הוסקיס : ד כמתיק חליל
 רבמי וכפירוס הרמב"ן כמתי
 חותה חליל : ו כמתיק שם
 וכו' שמתא כמתיק דף י"א
 כ"א : ו כמתיק שם : ו הרמב"ן
 כמתיק הרמב"ם הרמב"ם כמתיק
 לדברי רש"י : יא חליל שם
 כמתיק דלילי חליל : יב ג"ו
 שם וכ"כ הטור בשם : יג טור
 הרמב"ם הרמב"ן כמתיק : יד שם
 שם הרמב"ם הרמב"ן : טו שם
 שם הרמב"ם וכ"כ הרמב"ם
 כמתיק : טז שם כמתיק

הגול מרבבה

(ספן שטי"ן שטי"ן ס"ק ר')
 * אין האבל מצטרף בברית
 הבית. במדברי מפורש
 דלן מצטרפין אותו לעשרה
 ובכ"י הרוקח ג"כ יש לפרש
 כן ולכן מתייבא על הדין שקילר
 גלויט ומכתי שכל דף דברי
 המדברי מהם הכ"י ומה"ך
 שדרי"ה הלן בעד דברי
 המדברי אפי"ה השטיש כן
 דמתי ולן שטוס שטי"ס לטון
 על שלשה מתוקן :

בית הלל

חז"ל מליא יי טוסת התקינו
 גמיה חלל ג' לפני הסעודה
 וכו' תוך הסעודה וכו' לאחר
 הסעודה הוסיפו עליה עד
 ד' התחילו שומין ומשתכרים
 החזרו הדבר ליושט ופי'
 רבנו עמרם לעשרה והר"ן
 רבנו משה כ"ן פי' ליושט שלא
 יפנו אלא לתוך הסעודה דין
 לאחר הסעודה משער וכו' עמ'
 דברי פכ"ל ומכ"י כ"י שפירא
 טוסת כמתיק דמנוגות ודברי
 הרמב"ם כמתיק כמתיק וכו'
 חלל לא נטו כן וכו' הרמב"ן
 לא כמתיק כמתיק חזון שטי'
 כמתיק נטון חזון חזון חזון
 כמתיק חלל ית' על שפירא
 כמתיק חלל חלל וכו' חזון
 כמתיק חלל חזון חזון חזון
 חלל חזון חזון חזון חזון
 חלל חזון חזון חזון חזון

שפ דברים שהאבל אסור בהם. וכו' כה סעיפים:
 א * אלו דברים שהאבל אסור בהם במלאכה
 כרתיצה וסיבה ונעילת הסנדל ותשמיש המטה
 ואסור לקרות בתורה וכו' ואסור בשאלת שלום
 ובכביסה וחייב בעטיפת הראש ובכפיית המטה כל
 שבועה ואסור להניח תפילין ג' ביום הראשון
 וכו' ואסור כניחוץ וכו' ובתספורת ושמתה ואיחוי
 ק' **9. שו"ע (יו"ד שפ' ב')** בין גלילה

ב * במלאכה כיצד וכו' כל ג' ימים הראשונים אסור
 במלאכה אפי' עני המתפרנס מן הצדקה מכאן
 ואילך וכו' אם הוא עני ואין לו מה יאכל עושה
 כצינעה בתוך ביתו * ואשה מוזה (ה) בפלך בתוך
 ביתה י אכל אמרו חכמים תבא מארה לשכיניו

ה * ב כדן שמונה למוט בחול (ב) המועד כן מותר למוט כימי חללו חלל לא בענין אחר (כל בו בשם הר"ם וכו' ס"ס וכו')
 ג * ה בשם שהוא אסור בעשיית מלאכה כך הוא אסור לישא וליתן בסחורה ולילך ממדינה למדינה בסחורה:
 ד * אפי' דבר האבד אסור האכל לעשות וכו' בן הוא בין י עבדיו ושפחותיו ג' (ה) ובניו ובנותיו שמעשה ידיהם שלו:
 ה * אסור לעשות מלאכתו ע"י אחרים אפי' עונד סוכנים (מורכבי ריש פרק מי שהפך) * אלא אם כן הוא (א) דבר האבד
 שדבר האבד מותר לאכל לעשות ע"י אחרים ד' (יא) אפילו דבר האסור במועד משום מירחא מותר ואפילו
 הוא מעשה אומן :

הגה (יב) ו"א דלס לא יוכל לעשות ע"י אחרים והוא דבר האבד ה' מותר ל' לעשות האכל (ז) בענין אחר (טור בשם הרמב"ן והרא"ש וכן כתב רבינו יוחנן) ולאחר
 שלשה ימים הראשונים יש להקל ואפילו מו' ג' והוא הפסד מרובה :

ו * (יג) יא פרקמטיא שלו (ב) בדבר האבד שאם לא ימכור יפסיד מהקרן נמכרת על ידי אחרים אבל אם לא יפסיד
 מהקרן אלא שאם ימכרנה עתה ירויח בה יותר משאם ימכרנה אח"כ אסור ז' ז' ומ"מ אם (ג) שיירות או ספינות
 באו או שהם מנקשים לצאת ומוכרים בוול או לוקחים כיוקר מותר למכור ולקנות ע"י אחרים אפי' שלא לצורך
 תשמישו אלא לעשות סחורה להשתכר :

ז * להלוות לעובדי כוכבים ברבית * לאותם שרגילים ללוות ממנו מותר להלוות להם ע"י אחרים ח משום דהוי
 דבר (ט) האבד :

ח * יא מיסיק זוזי באינשי והאידינא משכח להו ובתר הכי לא משכח להו שרי ג' (י) לשדורו עלייהו:
 ט * אם יש לו דין על אדם אינו תובע כל ז' ואם הוא דבר האבד כגון שניקש לילך למדינת הים או י שעדיו
 (י) חולים עושה מורשה ודן עמו :

10. חידושי רע"ק (יו"ד שפ')

חידושי רע"ק
 (ק' ש"ס ש"פ ס"ג) כ"א ג' ימים הראשונים. היינו כל היום הגי בכלל אסור ולי"א בזה
 מקצת היום ככולו ח"א בכתרתם מצבת משה (אוח ר'): (סעיף ה' כהנ"ה) מותר
 לעשות האבל בעצמו. ואם לאחר שי ענין דבר האבד אינו מוצא פועל למלאכתו רק אבל
 כ': [ה] ובתספורת ושמתה ואיחוי כו'. כ"ב ב': [ו] (ליקוט) כ"א ג' ימים כו'. אפי' דבריו שלמי והביאו הרא"ש שם לתיק שני ימים חלכה כבר קפרא שם וכמ"ס בגמ' דלן
 שהוא מתניא דבר קפרא וכן כל הויה דאיתמר באיר (פ"ו ועיל סי' שצ"ג סי' ב') ב' ימים לביק הוא שלשה ימים וכן הלכה. תהיא (ע"ב): [ו] אם הוא כו'. כסברא ואשתיה
 בתוס' שם ד"ה מכאן כו' ועבדיה: (ליקוט) אם הוא עני כו'. עתוס' שם ד"ה מכאן כו' וחס' א' ד"ה אלו כו' (ע"ב): (ליקוט) מכאן כו'. עראיש סי' פ"ד ירושלמי ואיר כו'
 (ע"ב): [ה] בשם שריא כו'. ע"ל סביב ועבדיה: [ט] (ליקוט) בן הוא כו'. איר רפיה: [י] אסור כו'. שם (ע"ב): [יא] אפי' דבר כו'. עשיך והוא דברי הרא"ש
 ע"ש: [יב] ו"א כו'. כרשב"ג שם חזו כו' ורייף ורמב"ם פסקו ולא כוחיה ועראיש שם: (ליקוט) ו"א כו'. ומיהו כצנעא דוקא. שם (ע"ב): [יג] פרקמטיא כו' לחיות
 כו' א' כו' אם י"א כו'. דע"י אחרים דינו כמו בחה"מ ועבדיה סי' הקל"ט: [יד] כל הדברים כו'. כמ"ל ס"ב מכאן ואילך אם כו' אבל כו' תבא כו' וכמ"ס בירושלמי. הו"א:

ומעשה אומן בן משמע ש"ס:
 ו. לעשות כו'. מיהו יעשה צינעה
 כן משמע ש"ס: ז. ומ"מ אם שיירות
 או ספינות כו'. הטעם כיון שהוא
 דבר שאינו מלוי וכ"מ כו' צ"ל צ"ל סי'
 תקל"ט ס"ה דלא כנראה מהעמ"ס כן
 הטעם דהוי הפסד מרובה ע"ש:
 ח. משום דהוי דבר האבד. ש"ס
 לא ילוח להם ילכו לאחרים וילוו להם
 וירגילות לבא אללס ואיכא פסדא.
 טור: ט. לשדורו עלייהו. כלומר
 לשלוח אחרים שימצעו המעות מהם
 דה"ל דבר האבד: י. שעדיו חולים.
 וירא שמא ימומו: יא. כל הדברים
 כו'. כלומר כל הדברים שלא המינו
 במועד משום דבר האבד וכס"ג חלל

הוא מעשה אומן:
 הגה (יב) ו"א דלס לא יוכל לעשות ע"י אחרים והוא דבר האבד ה' מותר ל' לעשות האכל (ז) בענין אחר (טור בשם הרמב"ן והרא"ש וכן כתב רבינו יוחנן) ולאחר
 שלשה ימים הראשונים יש להקל ואפילו מו' ג' והוא הפסד מרובה :

ו * (יג) יא פרקמטיא שלו (ב) בדבר האבד שאם לא ימכור יפסיד מהקרן נמכרת על ידי אחרים אבל אם לא יפסיד
 מהקרן אלא שאם ימכרנה עתה ירויח בה יותר משאם ימכרנה אח"כ אסור ז' ז' ומ"מ אם (ג) שיירות או ספינות
 באו או שהם מנקשים לצאת ומוכרים בוול או לוקחים כיוקר מותר למכור ולקנות ע"י אחרים אפי' שלא לצורך
 תשמישו אלא לעשות סחורה להשתכר :

ז * להלוות לעובדי כוכבים ברבית * לאותם שרגילים ללוות ממנו מותר להלוות להם ע"י אחרים ח משום דהוי
 דבר (ט) האבד :

ח * יא מיסיק זוזי באינשי והאידינא משכח להו ובתר הכי לא משכח להו שרי ג' (י) לשדורו עלייהו:
 ט * אם יש לו דין על אדם אינו תובע כל ז' ואם הוא דבר האבד כגון שניקש לילך למדינת הים או י שעדיו
 (י) חולים עושה מורשה ודן עמו :

ביאור הגר"א

שעט [א] בשבת כו'. עתוס' כ' ב' סדיה קרע כו': [ב] אבל מצטרף כו'.
 פ"ק דכתובות ח' ב' וערשיי ותיס' שם:
שפ [א] (ליקוט) אלו כו' ואסור כו'. עתוס' שם ד"ה אלו כו' (ע"ב): [ב] חסד
 בשאלת כו'. שם ט"ז: [ג] ביום כו'. שם כ"א: [ד] ואסור כו'. כ"ג א' כ"ז
 כו': [ה] ובתספורת ושמתה ואיחוי כו'. כ"ב ב': [ו] (ליקוט) כ"א ג' ימים כו'. אפי' דבריו שלמי והביאו הרא"ש שם לתיק שני ימים חלכה כבר קפרא שם וכמ"ס בגמ' דלן
 שהוא מתניא דבר קפרא וכן כל הויה דאיתמר באיר (פ"ו ועיל סי' שצ"ג סי' ב') ב' ימים לביק הוא שלשה ימים וכן הלכה. תהיא (ע"ב): [ו] אם הוא כו'. כסברא ואשתיה
 בתוס' שם ד"ה מכאן כו' ועבדיה: (ליקוט) אם הוא עני כו'. עתוס' שם ד"ה מכאן כו' וחס' א' ד"ה אלו כו' (ע"ב): (ליקוט) מכאן כו'. עראיש סי' פ"ד ירושלמי ואיר כו'
 (ע"ב): [ה] בשם שריא כו'. ע"ל סביב ועבדיה: [ט] (ליקוט) בן הוא כו'. איר רפיה: [י] אסור כו'. שם (ע"ב): [יא] אפי' דבר כו'. עשיך והוא דברי הרא"ש
 ע"ש: [יב] ו"א כו'. כרשב"ג שם חזו כו' ורייף ורמב"ם פסקו ולא כוחיה ועראיש שם: (ליקוט) ו"א כו'. ומיהו כצנעא דוקא. שם (ע"ב): [יג] פרקמטיא כו' לחיות
 כו' א' כו' אם י"א כו'. דע"י אחרים דינו כמו בחה"מ ועבדיה סי' הקל"ט: [יד] כל הדברים כו'. כמ"ל ס"ב מכאן ואילך אם כו' אבל כו' תבא כו' וכמ"ס בירושלמי. הו"א:

תעו

ערוך

הלכות אבילות סימן שפ

השלחן

ראשון דאורייתא א"ש, דוודאי כולה קרא הוא ליום ראשון ושאר ימימים הם מדרבנן שאסרו, ובתפילין לא רצו לאסור לבטלו ממצוה, וזה שאסרו בתלמוד תורה משום דיכול ללמוד דברים המותרים, ולהפוסקים דס"ל דעיקר אבילות דרבנן, כולה קרא אסמכתא בעלמא כמובן, ורבנן הוא דגזרו על כל הדברים לבד מתפילין מטעמא דאמרן, ועוד דכולהו יש בזה תענוג ולכן אסרו כל ז', ותלמוד תורה אית בה שמחה כדכתיב (פסלים יט ט) 'פקודי ד' ישרים משמחי לב' אסרו כל ז', ותפילין לית בהו לא תענוג ולא שמחה ולכן לא אסרו כל ז' [עין רש"י סס ד"ה ואסרו לקרות ודו"ק]:

אינו רוצה לקבל ורוצה יותר להרויח, אין על השכנים עון [ג"ל]:

ו ויש שרוצים לומר דאחר ג' ימים גם מי שאינו עני יכול לעשות מלאכה בתוך ביתו [מוספסות סס (ד"ה מלאך ואילך עושה) נשס רבינו שמואל והגהות מיימוני (פ"ה סק"ו) נשס רבי שמעיה], ורוב רבותינו חולקים בזה, דלהדיא תניא בשמחות [יש פ"ה] אבל כל שבעה ימים אסור לעשות מלאכה הוא ובניו ובנותיו ועבדיו ושפחותיו ובהמתו וכו', ואחרים אסורים לעשות לו, לבד בדבר האבד כמבואר שם ובפרק ב' דמו"ק (י"ג), ולכן נלע"ד דבעל מלאכה המחזיק פועלים ומשלם להם, יכולים לעשות מלאכתו בביתו אפילו מיום הראשון שהרי אין לך דבר האבד יותר מזה, שמשלם להם מכיסו בעד כל יום או שמספיק להם מזונות מכיסו וזהו הפסד גמור, ולא דמי לעבדים ושפחות שאינו משלם להם מכיסו, ומה שאוכלים מרויחים גם בלא מלאכה, ולכן הפועלים יכולים לעשות אפילו הוא עשיר, וכן נראה להורות, ועיין מ"ש בסעיף כ"ב:

ד ועיקר אבילות הוא שבעה, ומ"מ יש דברים שאסרו חכמים כל שלשים, כמו שכתוב הרמב"ם ריש פ"ו (ה"ב) וזה לשונו: מדברי סופרים שיהא האבל נוהג מקצת אבילות כל ל' יום, ומניין סמכו לשלשים יום, שנאמר (דברים נא יג) 'ובכתה את אביה ואת אמה ירח ימים' מכלל שהאבל מצטער כל ל' יום. עכ"ל. ולגילוח דרשו מ'ראשיכם אל תפרעו' (ויקרא י ו) ואתיא פרע פרע מנזיר (נמדנר ו ה). וכתב עוד (ה"ג), ואלו דברים שהאבל אסור בהן כל ל' יום, אסור בתספורת ובגיהוץ ובנשואין ובשמחת מריעות ולילך בסחורה ממדינה למדינה, הכל חמשה דברים. עכ"ל. ויתבאר כל אחד במקומו, ונ"ל דכולם לא אסרו מפני שקשה על האדם לעמוד בהן, ואצלינו מצד המנהג אסור גם ברחיצת חמין כל ל' ויתבאר בסימן שפ"א (שע"ט ג-ג), [הכנסת הגדולה כתנ דאס רוחה לנהוג נשאר] אסורים כל ל' הוה כמוסף, ע"ש, ואני מספק בזה דא"כ היאך נהנו להוסיף על אסור רחילה ודו"ק]:

ז כתב רבינו הב"י בסעיף ד', אפילו דבר האבד אסור להאבל לעשות, בין הוא בין עבדיו ושפחותיו ובניו ובנותיו שמעשה ידיהם שלו. עכ"ל. אבל אם מעשה ידיהם לעצמן, אפילו הם קטנים מותרים לעשות כדי שירויחו לעצמן, וכ"ש אלו הפועלים אצל הבעלי מלאכות שאינם משכירים עצמן לזמן בין יעשה בין לא יעשה, אלא שנוטלים כך וכך מכל חתיכה מלאכה ואם יעשו יותר ירויחו יותר שמוותרים לעשות אע"פ שע"י זה ירויח הבעה"ב, ואע"פ שאין לו הפסד מכיסו אם לא יעשו, מ"מ כיון שכונתם להרווחת עצמם מותר [מנלע"ד]:

11. ערוה"ש (יו"ד שפ' ה'-ו')

ה מלאכה כיצד, כל ג' ימים הראשונים אסור במלאכה אפילו עני המתפרנס מן הצדקה, דג' ימים לבכי ואם יעשה במלאכה יסיח דעתו מן הבכי [נ"י נשס רבינו יוסס (נ"ט ס"ג)], ועוד דבירושלמי (פ"ג ה"ה) איתא דכל ג' ימים הנפש מרחף על הגוף [שס], ומג' ימים ואילך, אם הוא עני אפילו יכול להתפרנס מן הצדקה, מ"מ כיון שהוא עני ואין לו מה יאכל הוא ובניו ביתו עושה מלאכתו בצניעא בתוך ביתו ואשה טווה בפלך בתוך ביתה [גמ' נא:]. כלומר דלאשה לא התירו רק מלאכה של צניעא ושל עראי כטוויית פלך, ואם בזה אינה מספקת תעשה מלאכתה התמידית בתוך ביתה [טור], אבל אמרו חכמים תבא מאירה לשכניו שהצריכוהו לכך, אך אם

ח עוד כתב (פ"ה), אסור לעשות מלאכתו ע"י אחרים, אפילו ע"י כותי, אלא א"כ הוא דבר האבוד שדבר האבוד מותר לעשות ע"י אחרים, אפילו דבר האסור במועד משום טירחא מותר באבל, ואפילו הוא מעשה אומן. עכ"ל. דדווקא בחול המועד אסור דברים של טורח מפני כבוד המועד, אבל אצל שעושה ע"י אחרים מאי איכפת לן בטורח דאחרים [טור]. ורבינו הרמ"א כתב, ד"א דאם לא יוכל לעשות ע"י אחרים והוא דבר האבד מותר לעשות האבל בעצמו, ולאחר ג' ימים הראשונים יש להקל, ואפילו תוך ג' כשהוא הפסד מרובה. עכ"ל. ואפילו הוא דבר שיש בו טורח ומעשה אומן ורק שיעשה בצניעא [ש"ך

ענין ג' בענין בעל ברית בת"ב הנדחה

12. הגה"א (פ"ג סימן לו')

* והשיב ר"י שמוטר להניח תפילין ביום ט' באב והמהל שחל עליו מילה חוץ ימי אכלו בשלשה ימים הראשונים אל יאל מפתח ביתו ובשאר הימים יתפלל בביתו ואח"כ ילך לביהכ"נ וימול ואכל מותר להיות בעל ברית ויתפלל בביתו וכשמביאין הנער לביהכ"נ לימול ילך ויהיה בעל ברית ולסעודת מילה אל יכנס ומעשה ברביתו יעבד הלוי שהיה בעל ברית ויום המילה בטי' באב שחל בשבת (א) ודחו אותו עד לאחר השבת וזה להתפלל מנחה גדולה אחר י' שעות (ב) והלך ורחץ הוא ובעל ברית ואח"כ הלכו לביהכ"נ ומלו והלכו לבתיאם ואכלו כל זכריהם ולא השלימו עם הזכור. מא"ו:

13. הערה יב (פ"ג סימן לו')

(א) וע"ש נראה ש"ט (הגר"ם): (ב) ח"ר אכל שלשה כ"ל ויבית כל נמחק (בי"ח): (ג) כיום מר אכל ביום שני מותר ויוון שהניח ביום שני שוב (בי"ח): (ד) כדאמר רבי יהושע אכל שני (בי"ח): (ה) דבעינן עד שיעמדו המנמנין כו'. ג"כ ע"ל דין ל' לא כ"כ (תפארת למשה): (ו) לפי שמנמנין אותו בכל השבעת הימים. ג"כ תלשון זה משמע דבמדינתו דלין מנמנין ביום ו' דפסקה ו' אבילות חייב בהנך החמה כמו ביום ל' דלא כמור"ם ס"י שג"ה ע"ש וי"ל (תפארת למשה): (ז) ג"כ ק"נ: (ח) הר"ן העמיק הירושלמי דכר קפרא עבד אכל ג' ימים דאמר (הגר"ם): (ט) אכל אי מרחיק עמי ואפשר דלא משגי. ג"כ ג"ל להגיה דלא אפשר דמשגי מיהו גם הגורסא שלפנינו א"ש דהא אי ממ בשחרית יכול לנא ביום ג' אף שחוק יותר ודו"ק (תפארת למשה): (י) ור"ש בעי שיבא ממקום כו' כ"ל (תפארת למשה): (יא) ויום המילה בע"כ שחל בשבת כו'. ג"כ ר"ל ויום המילה היה ביום א' (תפארת למשה): (יב) ד"ה והשיב מנחה גדולה אחר י' שעות. פשוט דכ"ס הוא וי"ל ו' שהוא זמן מ"ג ודלא כמ"א ס"י תקנ"ט סק"ג (רש"ש):

ש"כ מ"ג אורה חיים תקנ"ט הלכות תשעה באב אברהם נ"י

אי קצירא לכו כרצן גמליאל דלעולם אין משלימין אסן כן גס ככל תשעה באב לא היה להם להשלים, ומשני שאני יום טוב דדכריהם וכו', ואסן כן לדין דלא קצירא לן כרצן גמליאל דקיימא לן דאפילו כראש חדש מתענה ומשלים, קל וחומר ביום טוב שלנו. אלא רחשונה באב שנתה מקלינן. (י) וגם כצבור שגורו מענית זריכין להשלים כלם, עיין סימן תקס"ח סעיף ב' ובהנה (י"א) ביער היום גדול ורוחץ (י"ב) ואינו משלים להקל: יב בע"ב ברית. כלם ככלל (י"ג) ומק"י, ועיין בתענית דף י"ג ע"ב (י"ד) ומק"י ומהו מקום אין לעשות סעודה (י"ה) ומכל מקום אין לעשות סעודה גדולה (משבע) [משש] (י"ז) שעות ומחנה ולמעלה (י"ח) נס מששין. (י"ט) אכל בהגהות אשרי (פ"ק) [פרק ג] דמועד קטן [סימן לו] ד"ה והשיב (כ) כתוב י"א שעות, והוא מנחה קטנה, וכן נראה לי להחמיר. (כ"א) עיין סימן רמ"ט [ס"ק ח] ומקס"ג [ס"ק ה]:

14. שו"ע (או"ח תקנ"ט ט') 15. מג"א (תקנ"ט יג')

17. שערי תשובה (תקנ"ט יד')

(יד) [בע"ב ברית]. כולם. עיין באר היטב. עיין בשו"ת [שאלה] יעב"ן חלק ב' סימן כ"ג שכתב שה"כ [נעדר וכו' ר"ה ובעל (הש"ן) לא החליט זה, ואין לסמוך להתיר רק לאבי הבן לבד. ועיין לקמן בס"ק שאחר זה: (טו) בע"ב. עיין באר היטב. מה שכתב וכן כתב הרדב"ז ומ"א דעכשיו כו', תסר חיבה אחת וצ"ל ומ"א כתב כו', ודברי המג"א קאי שם על דברי טהר"ש הלוי לענין חתן, אבל לענין מילה אין צורך לטעם שעושיין הסעודות בלילה, דאפילו מקום שנוהגים לצשות ביום מכל מקום המנהג להשלים כמו שכתוב בכנסת הגדולה [הגב"י]. וגם מה שכתב וכן כתב הרדב"ז. כן הוא גם כן במג"א, והוא טעות סופר וצ"ל וכתב הרדב"ז חלק ב' סימן ל"ה דאפילו הויא שמואל אחר חצות אסור להקל אפילו בארבעה צומות שנדחו כו', ע"ש. ודבריו תפודים, דמה גרעותא יש שמואל אחר באליה רבה [ס"ק בן]. ור"ל דאף על גב דכבר עבר חצות היום שהקיל בזה רבינו יעב"ן [הובא בהגהות מיימיות העניות ה. ה. א"ח ר"כ] ובמדינת הענין רמז (הל' בתשעה באב שנדחה אחר תפלת מנחה גדולה, מכל מקום באם לא נדחה אפילו באחד מארבעה צומות האחרים והוא אחר חצות אין להקל. ובשאלת יעב"ן חלק ב' סימן כ"ג כתב שטעות סופר נזדקק בלשון המג"א וכצ"ל, אסור להקל אפילו בארבעה צומות שנדחו כו', ע"ש. ודבריו תפודים, דמה גרעותא יש שמואל אחר חצות, והעיקר כמו שכתבתי. אך במה שכתב המג"א המנהג להחמיר, זהו מדברי הכנסת הגדולה, והאליה רבה [ס"ק בן] כתב על זה שכנסת הגדולה כתב זה על מדינתו מדינת [תורגמא] [תורגמא], אבל מרמ"א [דרכי פשה אות ד ר"ה בעל] ולבשו [סעיף ט] ושאר אחרתים לא משמע מנהג זה לאסור, ואדרבא מדברי

(יז) בע"ב ברית. כולם כנ"ל כמו שכתב סעיף ט', (מ"א ס"ק יג): (טו) בע"ב. הוא מנחה קטנה, מ"א [ס"ק יג] ע"ש. וכמו מלכושי יום טוב [ס"ק בן] והוא הדין פדיון הבן למהרש"ל ויס של שלמה בנא קמא פ"ו סימן טן דהוי סעודה

18. משנ"ב (תקנט' ס"ק לח')

גדולה אחר תצות היום (לט) ומת' אחר-כך לאכל, (מ) אף צריך להקביל על הפוס קדם שיאכל: (לח) שיום-טוב שלו הוא. יש אומרים שהוא הדין (מא) אם חל פדיון הבן בתשעה באב שנדחה, נקרא גם-כן אצלו יום-טוב, והאב והכהן אין צריכין להשלים התענית, ומכל מקום אינו מת' לעשות הסעודה, שאין מצות הסעודה דוחה התענית, וכנ"ל לענין בעל-ברית. (מג) ודוקא כשחל פדיון הבן בזמנו, שחל יום ל"א שלו בו ביום, אכל שלא בזמנו, ואפלו הנה יום ל"א בשבת דאף-על-פי-כן הוא שלא בזמנו, צריכין להשלים: **י (לט) נוהגים שלא לשחט וכו'.** הינו לאותן הנוהגים לאכל בשור גדלעיל בסימן תקנח, אסור לשחט בתשעה באב אף אחר תצות נורי ובספר אליה רבה מקל בזה, ובמקום הדחק (מד) יש להקל: (מ) **עד:** סעודת מצנה שיהיה בליילה מת' לשחט אפלו קדם תצות: (מא) **על ישראל,** הולכים אפלו על קברי עכו"ם, לומר שאנו חשובים במתים. (הקברות ממש אפלו קברי ישראל, פי יש לחש שיתדבקו בו החיצוניו טיול, וגם מביא לידי שיחת חלין ומסיתין דעתן מאבלות, רק ילף יז באבלות. ונראה עוד, דאם על-ידי ההליכה לבית-הקברות יהיה מכרח הדין. דאקרי מועד, ו

19. משנ"ב דרשו (תקנט' 44-46)

הלוי (ח"ו סי' ע אות יא) הוסיף, שמה שכתב המהרש"ק שיפדה 'סמוך לערב' הוא מהיות טוב, אבל מעיקר הדין גם לפני כן מותר ויעשו הסעודה בלילה, ושכן מצא בדעת תורה (סי' תקנא סי"ז) שפסק שמותר לעשות פדיון הבן בתשעה באב עצמו ולברך שהחיינו, וכן משמעות דברי המשנ"ב. ודעת הגרש"ז אויערבך (הליכות שלמה שם סט"ו) שלמעשה נוהגים שלא לפדות בכור בתשעה באב, ואף לא בתשעה באב שנדחה, אלא מחכים לערב. (46) אכן, לגבי סעודת פדיון הבן בתענית של עשרת ימי תשובה או בה"ב, כתב לקמן (סי' תקסח ס"ק כ) שהמג"א מסתפק כשחל יום ל"א בשבת ונדחה ליום ראשון, אם היא חשובה סעודת מצוה לדחות את התענית. ובשעה"צ שם (ס"ק כג) הביא שהמור וקציעה והבית מאיר הכריעו שגם שלא בזמנו היא סעודת מצוה. וכן לענין מה שמותר לאכול בערב שבת סעודה קבועה בפדיון הבן, כתב לעיל (סי' רמט ס"ק יב) שמותר לאכול אף בסעודת פדיון הבן שעבר זמנו. וראה מה שכתבנו לעיל סי' רמט שם.

44) ולענין ברית שלא בזמנה בתשעה באב שנדחה, כתב הכף החיים (ס"ק סט) בשם פוסקים שצריך להשלים תעניתו. מאידך, דעת הגרש"ז אויערבך (שש"כ פס"ב הע' קטז), והליכות שלמה בין המצרים פט"ו דבר הלכה אות כד וארחות הלכה הע' 60) שממה שהמשנ"ב כתב להחמיר רק בפדיון הבן שנדחה ולא הזכיר ברית שנדחת, נראה שדעתו שבברית שנדחת אין צריך להשלים תעניתו. והוסיף, שהרי כתבו הפוסקים שבברית מילה אפילו אם אבי הבן הוא אב בתוך שבעה, נועל מנעליו ולובש בגדי שבת ועושה סעודה, בין בזמנה ובין שלא בזמנה, אם כן רואים שאף ברית שלא בזמנה נחשבת כיום טוב לגבי האבל.

45) אכן לענין הפדיון עצמו וברכת שהחיינו, כתב בשו"ת האלף לך שלמה (או"ח סי' שמט) שאף שאין זמנו היום בתשעה באב, מ"מ לא ידחה את הפדיון ולא את ברכת שהחיינו, שאין להחמיץ לא את המצוה ולא את הברכה, אלא שיפדה ביום התענית סמוך לערב ויברך שהחיינו, ויעשה את הסעודה בלילה. ובשו"ת שבת

ענין ד' בענין אבל לנחם או להלוות בימי שבעה

20. מרדכי (מו"ק תתקכ"א)

מעשה בהרב רבי שלמה מטורש תתקבא שהיה אצל ונחן שלשה ימים מת לו מת והלך וליהו יתף לציט הקצרות וחזר והשלים ז' ימים למת ראשון וחזר ומנה ז' ימים אחרים והשלים האחרון מאותו יום שהשלים הראשון ולא רצה שז' ימים ממנו האחרון שיעלו גם לראשון כ"כ בהלכות אבילות של הר"מ מאינגלטר"א והטעם לא פירש ואינו

(בט"ז סי' ד') * ותימה על רמ"א כו'. לק"מ דמק"א א"ש לעיל בסמוך :

דגול מרבכה

(ש"ע סי' בהג"ה) * ונושאין נשים תוך שלש רגלים. ולענין נראה דמה שנתפסו המנהג להקל הוא מטעם מין שנמדיטם הללו מארסין ביום המופה ואם לא יקטע לא יארום ג"כ ויש לחוש שמה יקדמנו אחר ובי הי"ט שמוחר

בית הלל

מוחר לארום ובלבד שלא יעשה סעודה אירוסין עכ"ל והנה ז"ל נחר טעמא דלון נושאין נשים במועד משום דלון מערין שמהה בשמחה. ולפי"ז ספק לארום בלא סעודה מותר דארום בלא סעודה אין שמהה ושמה יקדמנו אחר ולי"כ ג"כ נאכל יהא מותר לארום כיון שאין עושין סעודה ושמה יקדמנו אחר ואפשר לומר דתנן ב"י דהלכה כרבי יוסי בפרק הוולף דף י"ג ר' יוסי אומר כל הנשים יתארוו חוץ מן האלמנה מפני האבל שלשים יום עכ"ל ע"ש בב"י וק"ל :

ברבי יוסף

אז מהני גערה ביום שלשים וכו"ד סי' ה"ט פשיטא ליה ועי' מה שנתפסק בהרב פרי דריק בהגהותיו לקמן סימן שצ"ט דין ד' ומתוך הדברים מובא דלון כאן שום ספק לפי האמור ודו"ק :

(סימן שצ"ג סעיף ב' בהג"ה) המיקף לצאת בלילה לפני המיתה

22. שיורי ברכה (ב' ענינים)

שיורי ברכה

(סימן שצ"ג ש"ע סעיף א') יצא ובר' ימים הראשונים אינו יכול הסתן ללאת ולפדות את הני. הרב כה"ג בתשובותיו סימן רמ"א : אישה שזוהה להוליא הני לתת למנדק והיא נתון כעשה את הברית נתון ביה אשתי דמותי הרב עי"ל בתשובתו סימן רמ"ב :

21. שו"ע (שצג' א'-ב')

בל יבול לצאת מביתו. וכו' ד' סעיפים :

א' א' אבל ג' ימים הראשונים אינו יוצא לבית האבל א' (א) ולא לבית (ב) הקברות מכאן ואילך אם מת לאחרים מת ב' בשכונתו יוצא אחר המטה לבית הקברות ואינו יושב במקום המנחמים אלא במקום המתנחמים [א] ואם אין שם כרי מטה וקובריה ב' יוצא אפילו ביום ראשון ואפילו בשכונה אחרת :

הגה [ב] ומקל"ט יוס' ג' הרי הוא ככולו (הגהות מיימוני פ"ז) ולא ראינו נוהגין כן עכשיו כי אין אצל הולך לבית הקברות ולא לבית האבל כל שבעה ואפשר שלא חייב הוא אלא רשות ומאחר שעכשיו אין ממנחמים כמו בימיהם שז' ואל תעשה עדיף :

ב' א' אבל שבוע הראשון אינו יוצא מפתח ביתו ג' אפילו לשמוע ברכות חופה או ברכות המילה :

הגה מיהו המיקל ללאת בלילה מפני הנוצק לא הפסיד (ת"ה סימן רצ"ג) [א] והא דאסור ללאת חוץ לביתו היינו דוקא לטעיל או למשא ומתן וכדומה אבל אם שלח מושל אחריו (מרדכי ה"א) (ג) או שזריך לילך בדקן או לשאר דברים הרכיסיס לו הרבה כגון דבר האבד מותר לו ללאת (תוס' סוף מ"ק) וכן נוהגין ודין נעילת סנדליו ע"ל סימן שפ"ב : [ד] שניה יוצא ואינו יושב במקומו ואינו מדבר שלישיית יושב במקומו ואינו מדבר :

וכ"פ שצ"ע כאן והא דכ' כאן מותר לכנסה ולבוא עליה אחר ז' הך לכנסה הוא נמי אחר ז' דוקא דלון ז' דהא כ' הרא"ש פרק אלו מגלחין בשם ר"ת אפי' במקום פסידא לא התירו לכנוס תוך ז' אף בלי חתן ואמה של הכלה דוקא וכל שכן שהיא אבילה ואינה מחויבת צפריה ורביה אלא ודאי כמו שכתב בדברי ר"ת שבי' הרא"ש בשמו כמו שזכרתי : (ו) מותר לכנסה כי היא מרחמת. פי' כניסה לחופה ז' ז' יום צדין זה דהרי אין כאן מצות פריה ורביה :

חידושי רע"ק

דהוי אצלו קרובה דאסור לבעול מצד אבילות דיהו. (סעיף ב' בהג"ה) מותר לישא. ולענין היתר גילוח עמ"ש לעיל (סי' ש"ז) : (סג) בהפית הראש. משמע דהפית הראש ע"י כלתו מותר ומ"מ לענין בראשו לטול בנים אסור וגם בהפית יש להחמיר ת' חב"י (סי' קל"ה) : (סעף ג') בהג"ה) לאחות אשתו. ובאם נהרצה לאשה אחרת בעי' שכבר שרבה ויש הפסד כמו בלא קיים פורד : (סי' שצ"ג ס"א בהג"ה) ומקצת יוס' ג'. ע' בס' ח"א בקר מצבת משה (אות ד') : (סג) לצאת וכן אמרו שם לענין שאילת שלום שאלו בשלומו כו' בשלישי כו' (ועיין לעיל סי' ש"פ סי' ו' בשם הרמב"ן) (ע"כ) : [ג] והו' שניה כו' ואינו מדבר. טור דכ"ש הוא :

פתחי תשובה

ל' ז' ימים. דעת חומת הגאון הגיל להמיר והוא ז"ל האריך בזה והסכים עמו כי יש הרבה ע"ש ובתשו' הקודמת שם העלה להמיר לרב גדול אז שמתה אשתו וזוהי לישא אשה גלית יען כי אף שיש בניהו כמו ולתו אך לא הורגלו לשמש ביתו לפי כבוד רב ות"מ כמוהו ולפי כבוד הנמסים המשימים לפתחו אבל הרבנית המדוברת לו הנהיגה בית בעלה הראשון בקהלה גדולה. ועליון כי האלמנה המדוברת היא בת מ"ח גדול ואלמנת מ"ח גדול וגלי ים עברו על ראשה כו' ומזהו רבה להרין לב האלמנה להוליא מתקשר נפשה לכן פשוט להמיר לישא אותה אחר כי רגלים עש"ב) : (ב) והיה בשאר אבילות. (עי' בתשו' ח"ס סי' שצ"ג שהעלה דמי שהמירו לו לישא בתוך שלשים ע"פ המטואר שצ"ע פשוט דמותה לכת וללוט דלרוב הפוסקים אינו מן הדין לאסרו וזהו דנהנין להתמיר כריכ"א כמבואר שצ"ע סי' שפ"ט ובש"ן שם סק"ב הכא א' בלתיסור רחילה דלרביע אינו אלא חומר. ולענין מספורת פשוט ג"כ דביום חתונתו ממש עומד להסתפר ולישול אמתם כשאר יומי אם לא ואם נילת בואתו היום אזי יש להמיר לו גם בשאר הימים שבתוך ימי המשתה לגלה (כן הוא הלשון בסוף התשו' שם אך מתוך פלפול ; במדינתו ומאזר הרבה) אם אין שניסם אבילים אבל אם גם היא אבילה אזי לא התירו אלא ביעוט ורחילה ולא בתפסורת ומתן טר דעריס ימי השואים חזר להשלים ימי אבילו השואים ימי השואים עולים ולא דמי לקובר מתו קודם רגל שהרגל מנעול לגמרי דהתם אמרו : ש"ך ברגל דרביס אבל הכא צ"ע שלו אין הדין מתבטל מהשתה וזהו שמתם שמהה דומה לאיבול מ"מ כשעברו ימי השתה חזר לה יהודה סי' ז' שכתב דבונת הרמ"א שומכין על קולא של ריכ"א רגיל אם אין בתו סי' וע"ז כתב בעל נפש יחוס לעצמו שלא לקטוף על

ביאו

משמע בא"ר : אחר שבעה. דוקא מהא שם (ע"כ) : [ז] והיה כו'. שם ושם : [א] ואמר לא שצ"ג [א] (ליקוט) ואם אין שם כו' עתוסי שם ד"ה מכאן כו' וה' משלישי כו' : (ליקוט) ומקצת כו'. שם וכן אמרו שם לענין שאילת שלום שאלו בשלומו כו' בשלישי כו' (ועיין לעיל סי' ש"פ סי' ו' בשם הרמב"ן) (ע"כ) : [ג] והו' שניה כו' ואינו מדבר. טור דכ"ש הוא :

כא

(ו) לכנסה. כתב הש"ך הטעם כיון קיים פריה ורביה וע"ל סי' שצ"ג. דבתוך ז' אפי' במקום הפסד אסור ע' שבעה כ"כ הלבוש והנ"ח כתב דלל' דהלבוש מיירי בשלא קיים פוי' שצ"ג (ב) הקברות. אם מת לא

23a. ערוה"ש (שצג' א'-ז')

א דַּיַע דלא מצינו לא בגמרא ולא בירושלמי ולא בשמחות שהאבל אסור לצאת מביתו כל שבעה, והא דתניא [ג]. אבל שבת ראשונה אינו יוצא מפתח ביתו, זהו ענין אחר ליציאה לביהכ"נ כמו שיתבאר, ובירושלמי (ס"ט) ובשמחות פ"י מפורש להדיא כן, ותדע לך שכן הוא שהרי ר' יהודה שם ס"ל דגם שבת שנייה אינו יוצא מפתח ביתו וכן בבביתא [נא]. ששנינו דברים שהאבל אסור בהן לא

חשבה כלל היציאה מפתח ביתו, וכן בטור ושו"ע לעיל סימן ש"פ וברמב"ם (ס"א) פ"ה לא חשבו זה כלל ע"ש, ובתשובות הריב"ש [סימן קנח] הביא מנהג סרקוסטא שהאבל היה יוצא בכל שבעה להתפלל בביהכ"נ ע"ש:

ב וְלֹא־הֵיִא מִצְאֵתִי כֵן בְּתוֹמַת הַדָּשָׁן [סימן נ"ח] וזה לשונו: שאלה אם אבל שרי לצאת

23b. ערוה"ש (שצג' א'-ז')

הפסיד, והא דאסור לצאת חוץ לביתו היינו דווקא לטייל או למשא ומתן וכדומה אבל אם שלח מושל אחריו או שצריך לילך בדרך או לשאר דברים הצריכים לו הרבה כגון דבר האבד מותר לו לצאת וכן נוהגין, ודין נעילת סנדליו עיין לעיל סימן שפ"ב עכ"ל. כלומר דשם נתבאר דבדרך מותר בנעילת הסנדל ע"ש, וראה כמה דקדק בדבריו שמקודם כתב המיקל לצאת בלילה וכו', ואח"כ כתב מותר לו לצאת ולא הזכיר לילה, והענין כן הוא דוודאי כשתלוי בו לבחור איזה זמן לצאת וודאי דיותר טוב לצאת בלילה אבל בשלח מושל אחריו או לדרך או לדבר האבד שאין תלוי בו באיזה זמן לבחור יכול לצאת אפילו ביום ולכן לא הזכיר לילה, ומ"מ על המורה להבין ענין המוכרח לצאת ואולי א"צ כלל לזה:

מפתח ביתו בלילה לאחר שכלה רגל מן השוק אם לאו. תשובה, יראה דהמיקל בכהאי גוונא מפני הצורך לא הפסיד כולי האי, דמוכח מהא דאמרינן לאחר שלשה ימים הולך לבית האבל, דהטעם הוא דאינו יוצא מפתח ביתו כדי שלא ישכח אבלותו כשילך אצל בני אדם וכשהוא מתבודד בביתו ואין עמו רק בני ביתו ניכר ונראה כמתאבל, וא"כ כשיצא בלילה ואינו מתערב עם חבורת בני אדם אלא שהולך לישן בבית אחר והולך יחידי או אחד או שנים הולכים עמו (ליכא) אין כאן קפידא. והא דאצטריכו להתיר לאבל ללכת בליל תשעה באב לביהכ"נ תיפוק ליה דככל לילות שרי, שאני התם שהולך למקום חבורת בני אדם לכל הנכנסין לביהכ"נ ולכן אי לאו דתשעה באב לא הוה שרי. עכ"ל:

ו אֵיתָא בגמרא [נא] אבל שלשה ימים הראשונים אינו הולך לבית האבל מכאן ואילך הולך ואינו יושב במקום המנחמין אלא במקום המתנחמין ע"ש. וה"פ אע"ג דאבל אינו יוצא מביתו בשבוע ראשונה כמו שיתבאר, מ"מ לבית האבל היה מותר כיון דשניהם אבליים [נמוקי יוסף (ג:)], ומ"מ בשלשה ימים ראשונים לא התירו לו גם זה רק אחר שלשה ימים, ולדעת הרמב"ן (מורה נבוכים עין סג"א) דווקא בשכונתו מותר ולא בשכונה אחרת, וכן פסק רבינו הב"י בסעיף א', אבל בשמחות פ"ו (ס"ד) איתא מת באתה העיר וכו' בשלישי יוצא ועומד בשורה להתנחם וכו' ע"ש:

ג ובמרדכי (ס"ט ספ"ט) איתא, מעשה היה באבל ששלח אחריו שר שלו לדבר עמו, ושאלו לרבינו שמהו אם מותר לילך אצלו, והשיב, אע"ג דתניא שבת ראשונה אינו יוצא מפתח ביתו, פירוש כשיוצא בדרך בני אדם למלאכה או למשא ומתן ולטיול אבל כהאי גוונא מותר לצאת כדאמרינן יצא לדרך נועל, ואעפ"כ החמיר עליו ולא התיר לו לנעול. עכ"ל. ובוודאי היה הברירה בידו שלא לילך והשר לא היה כועס ולכן כתב ששלח אחריו לדבר עמו כלומר בלא הכרח שלא היה צריך לו רק לדבר, דאם לא כן לא היה צריך רבינו שמחה לחפש טעמים כיון דמוכרח הוא:

ז ואין לשאול דלפי מה שבארנו דאין איסור בהליכה מביתו למה אסרוהו בשלשה ימים הראשונים, ד"ל דכיון דהלוכו בין הרבה אנשים אסרוהו כמו בהליכה לביהכ"נ וכמ"ש בסעיף ב'. ובטור ושו"ע (ס"א) כתבו, לא לבית האבל ולא לבית הקברות. כלומר לקבורת מת, וסיים שם בשמחות, בד"א בזמן שיש שם כדי נושאי המטה וקובריה אבל בזמן שאין שם כדי נושאי המטה וקובריה יוצא אפילו ביום הראשון, וכן הוא בטור ושו"ע, וכתבו דאפילו בשכונה אחרת מותר ופשוט הוא:

ד וְלִמְדֵנוּ מכל אלה שיציאה מפתח ביתו אינו מהדברים האסורים באבל אלא שממילא כן הוא דכיון שאסור במלאכה ובמשא ומתן ולטייל מה יעשה חוץ לביתו. ועוד כדי שיתבודד בביתו ולא ישכח אבלותו כשילך אצל בני אדם, ומטעם זה אסור לו לילך בחול לביהכ"נ להתפלל משום שיש שם בני אדם הרבה, ולכן אם באמת יש איזה צורך לאבל לצאת לענין המותר לו בימי אבלו כגון בענין דבר האבד וכיוצא בזה יכול לצאת בלילה ולא ביום מפני תמיהת בני אדם, ואם הדבר הכרח ביום כגון שהשר קרא לו לבא דווקא ביום יכול לילך רק יתעטף שלא יכירוהו בני אדם, וכן אם בהכרח לו לצאת לדרך יכול לצאת רק שיראה לבלי לנעול מנעלים, ואם אין באפשרי בלא מנעלים ישים אפר בתוך המנעלים:

ח וכתב רבינו הרמ"א (ס"ג) דמקצת יום שלישי ככולו, ועוד כתב דלא ראינו נוהגין כן עכשיו כי אין אבל הולך לבית הקברות ולא לבית האבל כל שבעה, ואפשר שלאו חיוב הוא אלא רשות ומאחר שעכשיו אין מתנחמים כמו בימיהם שב ואל

ה וזהו שכתב רבינו הרמ"א בסעיף ב' וזה לשונו: מיהו המיקל לצאת בלילה מפני הצורך לא